

(O)jämlig sårbarhet för klimatförändringar?

En diskursanalys av svensk klimatanpassning utifrån ett intersektionellt
perspektiv

Filippa Wranne

Självständigt arbete 15 hp

Statsvetenskap med inriktning krishantering och säkerhet

Påbyggnadskurs

HT 2022

Handledare: Lindy Newlove Eriksson

Antal ord: 14528

1. Inledning	3
1.1 Problemformulering	3
1.2 Syfte och frågeställning	5
1.3 Avgränsning	6
2. Bakgrund	7
2.1 Tidigare forskning	8
3. Teori	10
3.1 Intersektionalitet inom riskreducering	11
3.2 Intersektionell riskteori	12
3.3 Kritisk reflektion	13
4. Metod	14
4.1 Analysverktyg - WPR-metoden	15
4.2 Material	17
4.3 Kritisk reflektion	19
5. Analys	20
5.1 Hur framställs problem inom svensk klimatanpassning?	20
5.1.1 Skador på fysisk miljö	20
5.1.2 Rättvis klimatanpassning	22
5.1.3 Organisatoriskt problem	24
5.2 Vilka underliggande antaganden bygger denna framställning av problemet på?	26
5.2.1 Skador på fysisk miljö	26
5.2.2 Rättvis klimatanpassning	27
5.2.3 Organisatoriskt problem	30
5.3 Vad framställs inte som problem?	33
5.3.1 Vem, eller vad, ska skyddas?	33
5.3.2 Existerar intersektionell klimatanpassning?	34
6. Diskussion	37
6.1 Resultatdiskussion	37
6.2 Metoddiskussion	40
7. Slutsatser	41
7.1 Framtida forskning	42
8. Referenslista	43

1. Inledning

När det talas om klimatkrisen och effekter av en ökande global uppvärmning är det ofta betoning på att hantera framtida konsekvenser. Men konsekvenserna sker nu.

Medeltemperaturen har ökat ungefär dubbelt så mycket i Sverige jämfört med resten av världen mellan perioden 1860–1900 och perioden 1991–2019, snösäsongerna är kortare och havsnivåerna stiger. Dessutom innebär detta förändringar på ekosystem och naturmiljöer, vilket bland annat skapar större risker för utbrott av smittsamma sjukdomar och brist på färskvatten. Det är därför avgörande att samhället anpassas efter ett förändrat klimat och de risker som följer (Nationella expertrådet för klimatanpassning 2022).

Alla grupper i samhället inte drabbas lika hårt av klimatrelaterade konsekvenser och katastrofer, därför behöver social kontext tas hänsyn till i arbetet med risker och sårbarheter för klimatförändringar. Män och kvinnor påverkas på olika sätt av klimatförändringar, där kvinnor ofta drabbas hårdare bland annat på grund av bakomliggande sociala faktorer, som inkomstskillnader och normer om arbetsfördelning. På så vis är social sårbarhet, utöver fysisk utsatthet för faror, centralt för att förstå effekterna av klimatförändringar (Wester & Doma Lama 2019). Detta talar för att integrera ett intersektionellt genusperspektiv¹ i arbetet med klimatförändringar och katastrofrisk.

1.1 Problemformulering

Potentiellt negativa effekter, såsom extremväder, förväntas bli vanligare i takt med ett förändrat klimat, något som gör att även katastrofer kommer att bli vanligare (International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies 2020). Men dessa väderfenomen utgör inte katastrofer i sig, utan det är hur våra samhällen är uppbyggda och organiserade som påverkar vår sårbarhet inför olika händelser (Schipper & Pelling 2006). På så vis kan katastrofer ses som ett socialt konstruerat fenomen, där beslutsfattande och tillsatta åtgärder påverkar risken för att händelser blir katastrofer (Baez Ullberg & Becker 2016).

---

¹ Hur genusperspektiv ska behandlas i relation till risk och sårbarhet är omdiskuterat och hur genus kopplas samman med andra sociala sårbarhetsfaktorer varierar inom litteraturen. I denna uppsats kommer begreppet "intersektionellt genusperspektiv" att användas. Utgångspunkten är inom feministisk intersektionalitet som betonar genus som en central faktor som tillsammans med andra överlappande sociala faktorer som klass, etnicitet och ålder skapar ojämlika förutsättningar för människor och grupper (Hackfort & Burchardt 2018; Lykke 2003).

Det är etablerat att olika sociala grupper, på grund av exempelvis normer, hierarkier och diskriminering, drabbas olika av katastrofer och klimatförändringar. Olika sociala faktorer gör att kvinnor, men även andra marginaliserade grupper som invandrare och HBTQI-personer, ofta är särskilt sårbara. Att inkludera ett intersektionellt genusperspektiv, som synliggör dessa faktorer, i arbetet med katastrofriskreducering och klimatanpassning ses därför av flera forskare, men även beslutsfattare, som centralt (Gaillard et al. 2017; Raju 2019; Wester & Doma Lama 2019). Genom att inkludera genusaspekter mer specifikt kan underliggande maktstrukturer och marginalisering synliggöras, vilket i sin tur leder till en mer nyanserad förståelse av var sociala gruppers sårbarhet uppkommer och hur detta kan tas hänsyn till för att skapa en mer effektiv hantering av risk (Neumayer & Plümper 2007).

Det har skett en integrering av genus och jämställdhetsaspekter inom arbete med både katastrofrisk och klimatanpassning. I Sendairamverket för katastrofriskreducering² lyfts att kvinnor drabbas ojämlikt på grund av sin höga sårbarhet och att detta ska tas hänsyn till. Men dessa beskrivningar kan uppfattas som problematiska, generaliserande och baserade på en smal definition av genus. Genus verkar förstås som synonymt med kvinnor, vilket inte bara exkluderar mäns höga sårbarhet inom vissa kontexter, men också trans- och ickebinära personer (Bondesson 2019). Detta talar för användningen av ett intersektionellt genusperspektiv, som kan bidra med en bredare definition av genus där variation inom grupper kan synliggöras.

Även inom klimatanpassning finns problem med jämställdhetsintegrering, där det trots en stor representation av kvinnor inom klimatfrågor i Norden sällan finns ett genusperspektiv i praktiken. Detta beror delvis på grund av maskulina normer och ett fokus på tekniska och ekonomiska lösningar mot klimatförändringar, men också på att genusperspektivet uppfattas vara mindre relevant i den nordiska kontexten. Det verkar i sin tur kunna bero på att det just finns en hög jämställdhet och jämn representation, där jämställdhet därför görs till en icke-fråga (Magnusdottir & Kronsell 2015). Arora-Jonsson (2011) förklarar också att på grund av att faktorer som att vara kvinna och fattig är så tätt associerade påverkas uppfattningen av sårbarhet, där “Due to the relative lack of tangible material poverty, gender is not considered as important or relevant in the Swedish environmental context.” (s.748). Det

---

² Sendairamverket är det internationella ramverk som vägleder staters arbete med att minska risker för negativa effekter av olyckor och katastrofer. Det antogs år 2015 och Sverige är en av 187 stater som ratificerat ramverket (Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) 2022).

finns därför forskare som talar för att integrera ett brett, inkluderande och kontextbaserat synsätt inom teori och arbete med katastrof- och klimatrisker, då utan det riskerar vi att upprätthålla orättvisor och skapa ineffektiva anpassningsstrategier (Arora-Jonsson 2011; Bondesson 2019; Magnusdottir & Kronsell 2015).

Det har påbörjats arbete med att applicera genusperspektiv i Sverige, bland annat genom myndigheters arbete med jämställdhetsintegrering. Denna strategi för ökad jämställdhet innebär att beslutsfattande på alla nivåer ska integrera ett jämställdhets- och genusperspektiv i alla beslut (Jämställdhetsmyndigheten 2022). Ojämligheter, både mellan kön och andra sociala grupper, har också synliggjorts av de senaste årens kriser. Rapporter, bland annat av Folkhälsomyndigheten (FHM), visar att covid-19-pandemin drabbat befolkningen ojämnt, där grupper som till vardags är extra sårbara, exempelvis migranter och HBTQI-personer, även drabbats hårdare av pandemin (FHM 2021). Sveriges kommuner och regioner (SKR) pekar också på hur covid-19 lett till ojämlikheter, bland annat genom att dödligheten varit högre i vissa grupper jämfört med befolkningen generellt och att socioekonomiska skillnader blivit tydligare (SKR 2021). Att det inom offentliga sfären verkar finnas kunskap om hur ojämlikheter drabbar grupper intersektionellt är dock inte en garanti för att detta perspektiv genomsyrar arbetet i praktiken, något som därför förefaller intressant att studera.

I takt med att samhällen blir mer utsatta för konsekvenserna av klimatförändringar blir ojämlikheter inom sårbarhet ännu viktigare att förstå och hantera. Risken, om detta inte sker, är att vissa grupper fortsätter att drabbas hårdare än andra (Rydstrom & Kinnvall 2019). Förståelse för hur intersektionella sociala faktorer påverkar effekten av klimatförändringar och katastrofer blir därför avgörande för utformandet av strategier för klimatanpassning och katastrofriskreducering, vilket skapar ett värde i att studera den svenska strategin för klimatanpassning och hur sårbarhet behandlas inom den. Dessa argument har legat till grund för utformningen av denna uppsats syfte och frågeställning, som följer nedan.

1.2 Syfte och frågeställning

Syftet med studien är att genom en diskursanalys studera den svenska strategin för klimatanpassning utifrån ett intersektionalitetsperspektiv. Genom detta kan en förståelse skapas för hur sårbarhet inför klimatförändringar behandlas och hur intersektionella

genusperspektiv används, inte bara inom teori, utan konkret inom svensk klimatanpassning.

Uppsatsens frågeställningar är därmed:

- *Hur framställs risk och sårbarhet inom svensk klimatanpassning utifrån ett intersektionellt perspektiv?*
- *Vilka effekter kan dessa framställningar av risk och sårbarhet tänkas få?*

Uppsatsens frågeställningar baseras på metoden “What is the problem represented to be?” (WPR) (Bacchi 2009). Metoden är utformad som ett antal frågor som ställs till studiens material, vilka även används som analysverktyg. I analysen kommer ett urval av dessa frågor att användas tillsammans med intersektionell riskteori (Giritli Nygren et al. 2020) för att besvara studiens frågeställningar.

Studien har ett förståelseinriktat syfte och kan utgöra ett empiriskt bidrag till förståelsen av svenska strategier klimatanpassning, vilka diskurser som ligger till grund för dessa strategier och vilken roll som intersektionella genusaspekter ges. Potentiella bidrag av studiens resultat tas upp i diskussionsavsnittet.

1.3 Avgränsning

Problemet som redogjorts för ovan behandlar katastrofriskreducering och klimatanpassning tillsammans, som policyområden för hantering av risker. Dock kommer uppsatsens analys att vara begränsad till material om klimatanpassning. Detta på grund av studiens begränsade omfattning, som gör en bred studie inom båda fält svår att genomföra. Hur de båda policyområdena och forskningsfälten förhåller sig till varandra och hur själva urvalet av material till analysen har gått till redogörs för i senare kapitel.

Då studiens syfte är att utifrån ett intersektionellt perspektiv skapa en förståelse för hur sårbarhet behandlas inom klimatanpassning är effektivitet hos strategin eller liknande aspekter inte fokus för analysen. Det är istället diskurser kring risk och sårbarhet, samt genus och andra sociala sårbarhetsfaktorer, som är av intresse, vilket även legat till grund för valet av uppsatsens poststrukturalistiska³ och diskursiva metod och teori.

---

³ En poststrukturalistisk ansats innebär ett fokus på att ifrågasätta fenomen som tas för givet, då världen, aktörer och speciellt politik, ses som socialt konstruerade. Därav är diskurser centrala och hur de konstituerar fenomen som exempelvis syn på risker och sårbarheter (Bacchi & Goodwin 2016).

2. Bakgrund

Syftet med detta avsnitt är att definiera centrala begrepp, redogöra för de forskningsfält och policyområden som denna studie befinner sig inom och slutligen att diskutera tidigare forskning som har legat till grund för studien.

Teorin, begreppet och policyområdet katastrofriskreducering är en utveckling ur fältet katastrofhantering. Katastrofriskreducering behandlar processen där underliggande faktorer, risker och sårbarheter åtgärdas för att minska risken för att händelser blir katastrofer (Baez Ullberg & Becker 2016). Det finns olika sätt att se på sårbarhet, som fenomen och begrepp, och på hur det skapas. Kelman (2020) förklarar att sårbarhet kan framstå bero på fysisk utsatthet, men att den ofta kan spåras till sociala strukturer, vilket gör att sårbarheten kan variera både mellan och inom grupper. Det är denna definition, som betonar den socialt konstruerade naturen av sårbarhet, som denna studie utgår ifrån. Det har dock funnits en tendens inom fältet att fokusera på att åtgärda sårbarhet genom tekniska lösningar. Kritiker pekar på att detta fokus döljer de sociala ojämlikheter som gör vissa människor extra sårbara för klimatförändringar och katastrofer (Rydstrom & Kinnvall 2019).

Då katastrofriskreducering och klimatanpassningen i praktiken står nära varandra, men i teori ofta behandlats separat, blir det nödvändigt att diskutera dess förhållande till varandra. Klimatanpassning definieras ofta som processen att anpassa efter klimatförändringar och dess effekter. Fältet fokuserar på händelser orsakat av ett förändrat klimat, vilket skiljer sig från katastrofriskreducering som även inkluderar andra typer av händelser, som olyckor (Sudmeier-Rieux 2019). Vad gäller åtgärderna som de båda fälten presenterar är de lika. Genom anpassning till faror och minskning av sårbarheter minskar även katastrofrisk, oavsett om det är händelser orsakade av klimatförändringar eller inte. Vissa menar därför att det inte finns någon poäng att i praktiken skilja policy för klimatanpassning och katastrofriskreducering åt (Schipper & Pelling 2006). Internationellt skiljer det sig vilka aktörer och institutioner som arbetar med de olika frågorna, något som inte är lika tydligt på lokal nivå (Sudmeier-Rieux 2019). Detta syns i det svenska arbetet för katastrofriskreducering och klimatanpassning, där aktörers ansvar och vissa styrdokument gällande de två fälten överlappar (MSB 2012).

Ansvar för klimatanpassning är utspritt mellan olika aktörer och beslutsnivåer och det finns ett antal lagar och regler som styr arbetet. På hemsidan Klimatanpassning.se, som drivs av Nationellt kunskapscentrum för klimatanpassning vid Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI), finns information om detta samlat (Klimatanpassning.se 2022a). Internationella styrdokument som är relevanta för strategier för klimatanpassning är bland annat Förenta Nationernas klimatpanel (IPCC), Parisavtalet och EUs strategi för klimatanpassning från år 2021 (Klimatanpassning.se 2022b). Även Sendairamverket för katastrofriskreducering är relevant för anpassningsåtgärder för olika risker (MSB 2022).

2.1 Tidigare forskning

Katastrofriskreducering är ett tvärvetenskapligt fält som har utvecklats från att främst fokusera på tekniska lösningar, till att intressera sig mer för social sårbarhet och på senare tid betona vikten av att inkludera ett genusperspektiv, både i teori och praktik. Detta förklarar Bondesson i sin studie "*Why gender does not stick*" (2019) där hon granskar Sendairamverket för katastrofriskreducering. Hon menar att utan ett genusperspektiv inom arbetet med risk kan våra åtgärder bli både orättvisa och ineffektiva. Bondesson kommer fram till att det till viss del finns ett genusperspektiv inom Sendairamverket, men att det är bristande. Det saknas konkreta förslag för att involvera kvinnor i arbetet med katastrofrisk, men hon förklarar också att representation av kvinnor inte nödvändigtvis har en effekt på förbättrad jämställdhet. Vidare pekar hon på att ramverket använder en smal definition av genusbegreppet, som synonymt med kvinnor. Bondesson finner att fokus flyttas bort från underliggande sårbarhetsfaktorer, genusdimensioner och ett långsiktigt perspektiv på riskreducering, för att istället läggas på tekniska lösningar, som dessutom gör att mansdominerade yrken får ansvaret för lösningarna. Bondessons analys är av den internationella dimensionen av katastrofriskreducering, men hon konstaterar att det finns skillnader i hur genusperspektiv implementeras i arbetet på den lokala nivån och att det därför är av intresse att studera det nationella arbetet med riskreducering ur ett genusperspektiv (Bondesson 2019).

Hackfort och Burchardt (2018) lyfter flera av de problem med beskrivningar av sårbarhet som har nämnts, här kopplat till klimatanpassning i artikeln "*Analyzing socio-ecological transformations - a relational approach to gender and climate adaptation*". Något som får direkta konsekvenser för förmågan att klimatanpassa är bland annat socialt konstruerade antaganden om sårbarhet för kvinnor, som tillsammans med fysiska faktorer som

arbetsfördelning, skapar subjektivering och därmed begränsningar på handlingsförmågan för klimatanpassning. Författarna pekar på att dessa faktorer, tillsammans med politisk vilja, är effekter av sociala genusbaserade ojämlikheter, som även riskerar att upprätthållas av att generaliseringar och antaganden används som utgångspunkt i arbetet med klimatanpassning. Det är därför genusperspektivet behöver inkluderas i större utsträckning och mer djupgående än det görs idag. Hackfort och Burchardt talar för att utmana antaganden om sårbarhet för klimatförändringar och katastrofer genom att identifiera sociala strukturer som bidrar till under- och överordning, något som de pekar på att intersektionella teorier kan bidra med. “A fundamental challenge to analysis consists of understanding women not as a homogenous group but to link the category of gender intersectionally with other structural categories, such as race or class” (Hackfort & Burchardt 2018 s.173). Något som lyfts som centralt av författarna är att gå ifrån teknologi-baserade, fasta uppfattningar om klimatanpassning, utsatthet och sårbarhet, eftersom åtgärder baserat på en sådan syn risker att ignorera de faktiska förhållandena som i praktiken påverkar grupper som exempelvis urfolk. De talar istället för en syn som integrerar genusperspektiv med andra sociala faktorer och som erkänner de diskursiva effekter som påverkar grupperns handlingsförmåga i förhållande till klimatanpassning (Hackfort & Burchardt 2018).

Ytterligare en studie inom klimatanpassning och riskreducering är “*Intersectionality and climate policy-making: The inclusion of social difference by three Swedish government agencies*” av Singleton et al. (2021). De har utfört en diskursanalys utifrån ett intersektionalitetsperspektiv på tre svenska myndigheters arbete med att hantera klimatförändringar. De pekar på att trots att Sverige ses som en förebild vad gäller arbetet med klimatförändringar och anpassning finns utmaningar, där deras studie ämnar att problematisera de antaganden som de uppfattar finns kring vad lyckad klimatanpassning innebär. Singleton et al. pekar även på att ekonomiska faktorer ofta ges prioritet vid åtgärder för klimatanpassning, vilket de menar kan göra arbetet ineffektivt och missriktat. De menar även att mångfalden i befolkningen och de behov som finns inom olika grupper behöver tas hänsyn till i klimatpolitiken, då dessa grupper drabbas olika hårt av effekterna av klimatförändringar, därav efterfrågan på att inkludera ett intersektionalitetsperspektiv i arbetet. Genom att applicera intersektionalitet skapas en uppfattning av hur myndigheterna ser på sociala grupper och i vilken utsträckning de adresserar den ojämlika påverkan som både klimatförändringar och åtgärder inom klimatanpassning har på dessa grupper (Singleton et al. 2021).

3. Teori

Intersektionalitet är en teori som vuxit fram ur antirasistisk feministisk teori och som en utveckling av genusperspektivet, som ansågs otillräckligt för att analysera förtryck av kvinnor. Resonemang kring interagerande grunder för förtryck har funnits länge inom svart feminism, men det var Kimberle Crenshaw som myntade begreppet intersektionalitet så som det ofta används idag (Carastathis 2014). Crenshaw använder intersektionalitetsteorin för att förklara den unikt utsatta position som svarta kvinnor ofta är i, genom överlappande diskriminering på grund av både genus och ras (Crenshaw 1991). Begreppet intersektionalitet skapar förståelse för hur sociala faktorer överlappar och interagerar genom “[...] diskursivt och institutionellt konstruerade kategorier som genus, etnicitet, ras, klass, sexualitet, ålder/generation, nationalitet, osv.” (Lykke 2005 s.8). När faktorer som ras och kön separeras blir det omöjligt att förstå hur människor som ingår i flera sociala kategorier, som systematiskt underordnas, påverkas i praktiken. Genom intersektionalitet, där dessa överlapp synliggörs, kan summan av marginalisering förstås (Ryder 2017). Intersektionalitet synliggör på så vis även att politiskt beslutsfattande kan missgynna vissa grupper. Detta innebär att exempelvis rasism och sexism ofta behandlas som separata frågor, med separata strategier, vilket påverkar hur problemen framställs och riskerar att skapa åtgärder som inte tar hänsyn till överlappande marginalisering och sårbarheter, och i värsta fall är kontraproduktiva (Crenshaw 1991).

Den socialt och diskursivt konstruerade naturen av intersektionalitet förtydligas av Lykke (2005). Hon förklarar att intersektionalitetsteorin behöver förstås som poststrukturalistisk, där dominerande diskurser och antaganden ses som konstruktioner, som kan utmanas. Detta innebär att de sociala faktorerna som teorin fokuserar på, genus, klass, ras och så vidare, också förstås som diskurser snarare än fasta, biologiskt eller ekonomiskt, definierade kategorier (Lykke 2005). Detta är en viktig poäng, då genus inom politiskt beslutsfattande ofta behandlas som binärt och fokuserar, ibland uteslutande, på maktordningen mellan män och kvinnor. Så ser det ut i Sverige, menar de los Reyes och Mulinari (2020). De förklarar att denna institutionaliserade syn på genus kan kallas för hegemonisk feminism och att den genomsyrar inte bara politiken utan också den akademiska kunskapsproduktionen. Därför talar de för att använda sig av intersektionalitet i en svensk kontext, både inom teori och praktik, då intersektionalitet kan uppmärksamma de faktorer och interaktioner som ofta utelämnas, och därför kan leda till en mer rättvis politik (de los Reyes & Mulinari 2020).

3.1 Intersektionalitet inom riskreducering

Intersektionalitet inom katastrofriskreducering är speciellt användbar som teoretiskt perspektiv för förståelse av sårbarhet, men det finns även forskare som uppmuntrar till att implementera teorin i det praktiska arbetet med riskreducering. Nedan följer först en redogörelse för intersektionalitetsteorins roll och användning inom fältet katastrofriskreducering och klimatanpassning och därefter en förklaring av intersektionell riskteori, den typ av intersektionell teori som kommer att användas för analysen i denna uppsats.

Sårbarhet för katastrofer och klimatförändringar kan förstås som en effekt av underliggande sociala faktorer. Faktorer som genus, ålder och klass orsakar inte sårbarheten, utan förmedlar effekten av strukturell ojämlikhet som gör att grupper drabbas olika hårt av katastrofer (Olofsson et al. 2016). Inom katastrofriskreducering må forskare och praktiker vara medvetna om olika sociala sårbarhetsfaktorer som påverkar människor, men behandlar oftast dessa separat snarare än överlappande (Ryder 2017). På grund av intersektionalitetsteorins syn på dessa sociala faktorer som interagerande antas teorin kunna bidra till en mer nyanserad och rättvis förståelse av sårbarhet för katastrofer och klimat, både i teori och i praktik (Gaillard et al. 2017; Kuran et al. 2020; Zaidi & Fordham 2021).

De forskare som därför talar för att implementera intersektionalitet i arbetet med katastrofriskreducering och klimatanpassning pekar på att teorin öppnar upp de generaliserande och fasta kategorierna som ofta används för att beskriva sårbarhet och avslöjar hur sociala faktorer, genom marginalisering och underordning, i sin tur skapar högre sårbarhet (Zaidi & Fordham 2021). Forskare har länge diskuterat hur olika sårbarhetsfaktorer påverkar grupper ojämlikt, där Fothergill, Maestas och Darlington (1999) var tidiga med att betona etnicitet och ras som centrala faktorer vad gäller förståelse av risk och sårbarhet. De förklarar att dessa inte kan separeras från socioekonomiska faktorer, och att inkludera dem i arbetet kan bidra till förbättrad förståelse av grupperns sårbarhet, riskuppfattning och beredskap (Fothergill et al. 1999).

3.2 Intersektionell riskteori

Idag har ett antal forskare inom fältet utvecklat denna tanke och mer explicit börjat tala om intersektionalitet kopplat till katastrof-, kris- och riskhantering. Olofsson, Giritli Nygren och Öhman (2016) redogör för intersektionellt riskteori, en utveckling ur intersektionalitetsteori och genusperspektiv inom katastrofforskning. Utgångspunkten är densamma som i ovanstående förklaring av intersektionalitet, där kärnan i teorin kan sammanfattas med att den ämnar avslöja och utmana maktstrukturer som baseras på sociala faktorer, där teorin även synliggör hur generaliseringar av sociala grupper döljer de ojämlikheter som finns inom grupper (Giritli Nygren et al. 2020). Författarna förklarar att förståelse av risk skapar en viss förståelse av sociala grupper, som över- och underordnas, och där ojämlikhet reproduceras genom hanteringen av risker (Giritli Nygren et al. 2020; Olofsson et al. 2016). “På det här sättet blir riskobjekt, från sjukdom och våld till jordbävning och skogsbrand, sammankopplade med klass, kön, etnicitet, och andra maktrelationer” (Olofsson et al. 2016 s.65-66). Detta urskiljer den intersektionella riskteorin från andra teorier om sårbarhet, som ofta behandlar det genom förutbestämda, fasta kategorier. Intersektionell riskteori däremot betonar hur en *syn* på risk och sårbarhet, som skapas genom maktutövning, även skapar konsekvenser som påverkar individer ojämlikt, och som därför behöver ifrågasättas (Olofsson et al. 2016).

Giritli Nygren, Olofsson och Öhman (2020) har, med utgångspunkt i ovanstående argument, utvecklat ett ramverk för intersektionell riskteori, som är den intersektionella teori som kommer att ligga till grund för denna uppsats analys. Genom en poststrukturalistisk utgångspunkt, som varken lägger fokus på aktör eller struktur specifikt, talar de för att se risk diskursivt och som en process. “Det betyder att normativa konstruktioner av risk, förankrade i tids- och platsberoende uppfattningar om samhället och dess invånare, vävs samman med vad och vem som anses prioriterad över en annan” (Giritli Nygren et al. 2020 s.225). På så vis skapas även föreställningar om vad som är en acceptabel och oacceptabel risk och vilka sociala grupper som är sårbara. Detta kopplas ibland vidare till den fysiska kroppen, där faktorer som ålder och hudfärg ligger till grund för konstruktioner av vem som är normal och vem som är sårbar, eller till och med utgör en risk för andra. Detta visar på den diskursiva naturen som risk och sårbarhet har i författarnas ramverk, där diskurser ses som föränderliga och konstant återskapar både uppfattningar om risk och sårbarhet och de maktstrukturer som upprätthåller dessa uppfattningar (Giritli Nygren et al. 2020).

Den intersektionella riskteorins bidrag är flerfaldigt. Den synliggör den diskursiva processen där risker och sårbarheter skapas, men utmanar också de antaganden som i praktiken upprätthåller ojämlikhet och ligger till grund för normer och politik. "Maktrelationer som är förbundna med specifika sociala och geografiska rum och med vad som bedöms som en prioriterad risk att förebygga, samt hur den risken förebyggs och hanteras, reflekterar rådande styrningsformer och normer" (Giritli Nygren et al. 2020 s.233-234). Det innebär att dessa processer får tydliga effekter på människor och samhället, genom användning av exempelvis befolkningsstatistik och risk- och sårbarhetsanalyser. Detta eftersom de riskerar att återskapa ojämlikhet när de används av myndigheter, då de kategoriserar och generaliserar utan intersektionell hänsyn till skillnader inom grupper. Därför talar intersektionell riskteori för behovet av att kritiskt granska konstruktioner av risk och sårbarhet, vilka som gynnas och missgynnas och hur maktstrukturer upprätthålls av dem (Giritli Nygren et al. 2020).

Sammanfattningsvis kan intersektionalitetsteorin, i allmänhet och kopplat till risk, bidra med möjligheten att ifrågasätta definitioner av sociala grupper och dess sårbarhet. Teorin betonar makten bakom hur diskurser kring genus, ras, ålder och så vidare, samt risk, framställs och sprids, och erbjuder en teori för att på djupet förstå och utmana dessa uppfattningar, för att kunna skapa en rättvis och effektiv hantering av risker.

3.3 Kritisk reflektion

Nedan kommer kritik av intersektionalitetsteorin att diskuteras.

Ett argument som har lyfts mot intersektionalitet är att den som teori möjliggör en analys med obegränsat antal faktorer, vilket skulle göra teorin svårhanterlig och otydlig. Dock är målet med intersektionalitetsteorin inte att analysera så många faktorer som möjligt, därför kan begränsningar göras. Lykke (2003) föreslår ett antal principer för att säkerställa teorins användbarhet. Bland annat utgår hon ifrån att i en intersektionell analys kommer vissa sociala faktorer troligen att vara mer relevanta än andra att diskutera, vilket innebär att faktorer kan exkluderas, så länge dessa urval reflekteras över och är i linje med analysen av själva materialet. Vid en feministisk intersektionalitetsanalys är genusaspekten central, vilket har ifrågasatts på grunden att det ignorerar exempelvis frågor om ras och etnicitet. Men detta är inte syftet, utan intersektionalitet möjliggör mångfald i analysen, där Lykke uppmuntrar till

en medvetenhet om relevansen i att inkludera olika sociala faktorer beroende på kontexten (Lykke 2003).

Det kan i denna studie framstå som att genus ges prioritet över andra sociala faktorer, en vanlig risk vid användning av intersektionalitet. När forskare påbörjar sin analys med en förväntning att analysera en viss faktor riskerar därför andra kategorier att bortses ifrån, vilket skapar en missvisande bild av diskriminering och marginalisering (Lykke 2005). Men Lykke varnar för att se analysen som en kamp mellan sociala faktorer och hon påminner:

“Feministisk intersektionalitetsanalys handlar inte om att exkludera, utan snarare om att inkludera genus och kön i en långt större omfattning än vad som sker idag” (Lykke 2003 s.54). Denna studies fokus på framställningen av risk och sårbarhet, samt användningen av intersektionella genusperspektiv, inom klimatanpassning gör det naturligt att lägga ett fokus på just genusaspekten, men med medvetenhet om denna kritik kommer extra uppmärksamhet att läggas på att inte omedvetet exkludera andra analysfaktorer, som exempelvis klass, ålder och etnicitet.

4. Metod

Då intersektionalitetsteorin synliggör hur risk och sårbarhet konstrueras och kan förstås intersektionellt, lämpar sig teorin väl tillsammans med den typ av diskursanalys som kommer att användas i denna studie. Detta eftersom båda har en poststrukturalistisk ansats och därmed möjliggör ifrågasättande av kunskapsproduktion och tillvägagångssätt som behandlas som givna. Nedan kommer uppsatsens metod att redogöras för.

Diskursanalys är en metod som ofta används för studier som ämnar att kritiskt granska ett material. Vikt läggs vid språket, hur ord och begrepp används och vilken makt och vilka värderingar som kan döljas bakom dem. Diskursanalysen kan genomföras på olika sätt och material, där syftet är att undersöka eller kritiskt analysera diskurser (Esaiasson et al. 2012). Beroende på vad som är av intresse för studien passar olika typer av diskursanalys. När det centrala är vilka utgångspunkter som diskurser bygger på, och vilka potentiellt ojämlika effekter som kan skapas av dem, är en diskursorienterad policyanalys passande (Bergström & Ekström 2018). I denna studie används därför en sådan diskursanalys, nämligen Carol Bacchis metod “What’s the problem represented to be?” (WPR-metoden). Det är en metod som används för att kritiskt granska politik, genom att i dokument söka efter vilka lösningar

som föreslås och därmed kunna härleda hur problem framställs i materialet. På så vis skapas en uppfattning av vilka antaganden som kan ligga till grund för politiken och de kan därmed ifrågasättas. Utgångspunkten för metoden är poststrukturalismen, vilket för metoden innebär ett fokus på att beskriva och ifrågasätta. Det som är av intresse är hur vi genom diskurser konstruerar vår omvärld, kunskap, antaganden, hierarkier och politik. Eftersom kunskap inte ses som neutral är den föränderlig och det är därför relevant att granska och ifrågasätta det som påstås vara givet. Bacchi sammanfattar WPR-metoden som ett försök till en mot-diskurs, där de diskurser som har kommit att tas för givet och ses som fasta istället utmanas och plockas isär (Bacchi & Goodwin 2016).

Metoden är normativ enligt Bacchi, där utgångspunkten är att framställningar av problem kommer att gynna vissa grupper på bekostnad av andra. WPR-metoden fokuserar därmed på att problematisera. Problematiska är ett begrepp med flera betydelser, som används både för att beskriva att kritiskt granska och hur ett visst problem konstrueras, beskrivs och ramas in. Detta kallar Bacchi "problem representation", som kan översättas till problemframställning. Det är detta fenomen som WPR-metoden är ute efter att studera, snarare än problemet i sig (Bacchi 2009). Problemframställning handlar om att placera frågan inom ett visst fält och som en fråga för en viss aktör, det är så politiskt styrande sker menar Bacchi (Bacchi & Goodwin 2016). Åtgärder som föreslås i statliga dokument utgår ifrån en viss problemframställning, och om denna gynnar vissa grupper mer än andra riskerar även åtgärderna att göra det, därför behöver de granskas (Bacchi 2009).

4.1 Analysverktyg - WPR-metoden

WPR-metoden går i praktiken ut på att ställa sex frågor till materialet som ämnas studeras, för att kunna analysera och granska dess innehåll och vilken kunskap och vilka antaganden som det potentiellt baseras på (Bacchi 2009). Frågorna kan användas på olika sätt i analysen, genom att antingen besvara dem separat och i ordning, eller på ett integrerat sätt genom att låta materialet styra. Det är inte heller nödvändigt att besvara alla frågor, utan ett urval kan göras med utgångspunkt i vilka som bidrar till att besvara frågeställningen (Bergström & Ekström 2018). Utifrån denna studies syfte att studera den svenska strategin för klimatanpassning för att få en förståelse för hur intersektionella genusperspektiv och sårbarhet behandlas i arbetet har följande av WPR-metodens frågor valts ut:

Hur framställs problem inom svensk klimatanpassning?

Syftet med frågan är att skapa en grund för analysen genom att identifiera förslag och därmed förstå hur problem framställs i dokumentet, för att med hjälp av senare frågor kunna utmana framställningen (Bacchi & Goodwin 2016).

Vilka underliggande antaganden bygger denna framställning av problemet på?

Med denna fråga identifieras antaganden och förutsättningar, samt vilka binära strukturer och normer, som framställningen av problemet bygger på (Bacchi & Goodwin 2016).

Vad framställs inte som problem? Vad utelämnas i denna framställning? Kan problemet förstås på andra sätt?

Denna fråga används för att kritiskt granska framställningen av problemet genom att fundera över vad som har utelämnats, vilket möjliggör destabilisering av rådande framställning och diskussion av alternativa framställningar (Bacchi & Goodwin 2016).

Vilka effekter (diskursiva, subjektifierande och levda) produceras av denna framställning av problemet?

Fokus i denna fråga är på vilka effekter som framställningen av problemet kan tänkas få, på diskurser, skapandet av subjekt och för människors liv i praktiken (Bacchi & Goodwin 2016). På grund av studiens omfattning kommer denna fråga behandlas integrerat i de andra frågorna och i diskussionsavsnittet, istället för under en egen rubrik.

Samtliga frågor är hämtade ur Bacchi och Goodwin (2016 s.20) och har översatts och anpassats till denna studies syfte och frågeställningar. Följande frågor har exkluderats:

Hur har denna framställning av problemet kommit till?

Frågan ställs i syfte att diskutera historien bakom en viss framställning av problem och hur det kommer sig att problemet förstås på just ett sätt och inte ett annat (Bacchi & Goodwin 2016). Detta faller utanför denna uppsats omfattning, som begränsats till ett urval av nu aktuella dokument om klimatanpassning.

Hur och var har denna framställning av problemet producerats, spridits och försvarats? Hur har det och/eller hur kan den störas och ersättas?

Frågan lägger vikt vid hur inramningen av problem sprids och legitimeras och Bacchi talar därför för att inkludera media i analysen (Bacchi 2009). Då mediala diskurser inte anses vara relevanta för denna studies syfte har frågan uteslutits ur analysen.

4.2 Material

Valet av material har utgått ifrån studiens syfte och frågeställning, att studera arbetet med klimatanpassning för att få en förståelse för hur risk, sårbarhet och intersektionella genusperspektiv framställs. Urvalet av material har utgått ifrån en målstyrd urvalsmetod, mer specifikt generiskt målstyrt urval. I denna typ av urval kan lämpligt, representativt material väljas ut baserat på dess förmåga att kunna bidra till att besvara studiens syfte och frågeställning och generera givande resultat. Detta är en vanlig urvalsmetod vid kvalitativa studier och är lämplig för denna studies syfte (Bryman 2018).

En analys med WPR-metoden lämpas bäst på ett bredare material och Bacchi uppmanar till att inkludera både huvudsakliga policydokument och andra relaterade dokument, vilket ger en bredare förståelse av vilka diskurser som skapas (Bacchi 2009). Urvalet av material har även påverkats av att metoden efterfrågar en viss typ av texter för analysen. Passande material är normativa dokument, exempelvis styrdokument och utredningar, som ämnar att utforma normer och åtgärder inom ett visst område (Bacchi 2009). Därför har olika former av styrdokument med relevans för svensk klimatanpassning valts ut, som både täcker den centrala strategin och ger en bred uppfattning av diskurser inom arbetet då flera aktörer och beslutsnivåer inkluderas. Nedan återges vilka dokument som analysen kommer att baseras på med motiveringar till urvalet.

Att ansvaret för klimatanpassning är utspritt på ett stort antal aktörer har inneburit svårigheter i att identifiera relevant material för analys av svensk klimatanpassning. Utgångspunkten för urval av aktuella dokument på området klimatanpassning har därför varit hemsidan Klimatanpassning.se, där dokumenten även har hämtats, om inte annat anges.

Den nationella strategin för klimatanpassning, propositionen 2017/18:163, antogs i mars 2018 och är det nuvarande huvudsakliga styrdokumentet för svensk klimatanpassning (Klimatanpassning.se 2022c). Syftet med strategin är “[...] att långsiktigt stärka klimatanpassningsarbetet och den nationella samordningen av detta arbete.” (Prop.

2017/18:163 s.1). Dokumentet redogör för inriktningen av arbetet, de effekter som klimatet har och kommer att få för Sverige och ställer upp mål för fortsatt klimatanpassning (Prop. 2017/18:163). Då studiens syfte är att studera diskurser inom svensk klimatanpassning är den nationella strategin ett centralt dokument att analysera, då detta dokument ska ligga till grund för andra aktörers arbete med risker kopplat till klimatförändringar.

I propositionen fastställs även att ett expertråd för klimatanpassning ska tillsättas, vars syfte är att stödja regeringens arbete och löpande uppdatera sina rekommendationer och prioriteringar för åtgärder kring klimatanpassning (Prop. 2017/18:163). Våren 2022 släpptes "*Första rapporten från Nationella expertrådet för klimatanpassning*" som utvärderar klimatanpassningsarbetet hittills och ger förslag för fortsatta åtgärder. Rådet är oberoende och rekommendationerna i rapporten har förankrats genom dialog med bland annat myndigheter och länsstyrelser (Nationella expertrådet för klimatanpassning 2022). Rapporten kan därmed ses representera sakkunnigas och experters syn på klimatanpassning och eftersom rapporten ska ligga till grund för den framtida utformningen av klimatanpassningsarbetet är det ett lämpligt material att inkludera i analysen.

Vidare har det så kallade Parisavtalet inkluderats, det globala klimatavtal vars syfte är att bidra till att minska och hantera klimatförändringarna och dess effekter (Naturvårdsverket 2022a). Detta i form av *Regeringens proposition 2016/17:16* för godkännande av avtalet där det inkluderas i sin helhet, som hämtats från Sveriges riksdags hemsida. Klimatanpassning.se beskriver endast avtalet kort och länkar istället vidare till Naturvårdsverkets hemsida, som redogör för innehållet i och arbetet med avtalet, där jämställdhetsaspekter specifikt lyfts fram som en central del av arbetet med klimatförändringar (Naturvårdsverket 2022a). Parisavtalet bidrar med ett internationellt perspektiv och en kontrast till den nationella strategin och är därför relevant att inkludera för att skapa en bred bild av diskurser inom policyområdet klimatanpassning.

Naturvårdsverket har, som en del av ett regeringsuppdrag, tillsammans med andra myndigheter tagit fram "*Förslag till strategi för att beakta och integrera jämställdhetsaspekter vid Sveriges genomförande av Parisavtalet*" (Naturvårdsverket 2021). Relevansen i att inkludera strategin är bland annat att den, till skillnad från resterande material, har ett uttalat fokus på genusaspekter kopplat till arbetet med klimatförändringar

(Naturvårdsverket 2022b). Detta möjliggör ytterligare för en bred uppfattning av nationella diskurser kring klimatanpassning och hur intersektionellt genusperspektiv används.

4.3 Kritisk reflektion

Valet att genomföra en diskursanalys har påverkat det metodologiska tillvägagångssättet. Nedan följer en diskussion om avvägningar kring metod i förhållande till studiens syfte, att skapa en förståelse för hur intersektionella genusperspektiv används och risk och sårbarhet framställs inom svensk klimatanpassning.

Andra metoder, som liknar Bacchis poststrukturella metod, hade kunnat användas för denna studie. Bland annat framinganalys, som liknar WPR genom sitt fokus på framställningar av problem. Men metoderna skiljer sig i sin utgångspunkt. Inom framing står ofta aktörer i fokus och hur dessa genomför medveten inramning av ett visst problem för det gynnar ett visst intresse. Inom WPR förstås problemframställning snarare som det sätt som politiskt styre sker, där kunskap och strategier utformas, vilket gör aktörer mindre intressanta (Bacchi 2009). WPR-metoden erkänner aktörer i den mån att de genom sina handlingar bidrar till att producera kunskap och diskurser, men är för analysens skull endast intresserad av diskurser, dess producerande egenskaper och konsekvenserna av dem (Bergström & Ekström 2018). Detta skiljande fokus kan förklaras med att WPR-metoden har en poststrukturalistisk utgångspunkt, som betonar antaganden och makt inom kunskapsproduktion och möjliggör en kritisk diskussion av innehållet i offentliga dokument. Även uppsatsens teori har en poststrukturalistisk utgångspunkt, vilket vidare gör WPR-metoden, snarare än andra typer av kvalitativ innehållsanalys, passande för studiens syfte.

Ett potentiellt reliabilitetsproblem skapas dock av att WPR-metodens frågor inte används i sin helhet, då när endast vissa frågor inkluderas, och när dessa diskuteras allt eftersom istället för strukturerat, kan det bli otydligt för läsaren hur metoden i praktiken har använts. Detta är ett återkommande problem i den mer öppna och fria diskursanalysen, där metoder har en tendens att framstå otydliga (Bergström & Ekström 2018). I ett försök att åtgärda denna problematik har frågorna ur WPR-metoden som använts, och exkluderats, tydligt skrivits ut och motiverats i metodavsnittet, och analysdelen med tillhörande rubriker har strukturerats utefter dessa frågor. Kopplat till reliabilitet kan även intersubjektivitet kommenteras. Då WPR-metoden baseras på författarens egna tolkningar skapas svårigheter i att uppnå hög

intersubjektivitet och det blir då extra viktigt att vara transparent i tillvägagångssätt och de tolkningar som görs i analysen. Därav kommer längre citat att inkluderas i analysen, vilket tydliggör vilket material som legat till grund för tolkningar (Bergström & Boréus 2018).

Reflexivitet efterfrågas av WPR metoden. Det sista steget i WPR-metoden går ut på att utöva självreflexivitet, där syftet är att författarens egna problematiseringar och antaganden kan utmanas (Bacchi & Goodwin 2016). Därför kommer en sådan reflektion inkluderas i diskussionsavsnittet.

5. Analys

I detta avsnitt kommer analysverktygets frågor ur WPR-metoden att ställas till det utvalda materialet och diskurser att identifieras och diskuteras med hjälp av intersektionell riskteori. För att illustrera bredd, variation och motstånd inom dessa diskurser kommer även forskning och ytterligare material att inkluderas, i syfte att på ett mer djupgående sätt kunna besvara uppsatsens syfte och frågeställningar.

5.1 Hur framställs problem inom svensk klimatanpassning?

Inom det utvalda materialet framträder flera framställningar av problem vad gäller klimatanpassning, varav de mest framträdande framställningarna kommer att presenteras nedan.

5.1.1 Skador på fysisk miljö

Övergripande inom den nationella strategin för klimatanpassning, proposition 2017/18:163, framställs klimatanpassning som en fråga om att skydda den fysiska, byggda miljön från risker och hot från klimatförändringar. Denna framställning av problem framgår av bland annat det huvudsakliga förslaget i propositionen, en förändring av plan- och bygglagen:

Regeringens förslag: Kommunen ska i översiktsplanen redogöra för sin syn på risken för skador på den byggda miljön som kan följa av översvämning, ras, skred och erosion som är klimatrelaterade samt på hur sådana risker kan minska eller upphöra. (Prop. 2017/18:163 s.10, fetstil i original).

Propositionen har avgränsats till att beröra förslag kring den byggda miljön, något som ifrågasätts av flera remissinstanser. Avgränsningen kan förstås bidra till framställningen av klimatanpassning som en fråga om risk för skador på den byggda miljön och därmed mest angelägen för aktörer som äger fastigheter. Avgränsningen kan även innebära en begränsning av problemet till risker på den fysiska miljön, snarare än att anta en bredare syn på risker från klimatförändringar:

Remissinstanserna menar också att utredningens avgränsning till byggnader och bebyggelse lett till att klimateffekter som exempelvis torka, värmebölja eller klimatets påverkan på infrastruktur så som järnväg inte behandlas trots att detta redan i dag är aktuella frågor för flertalet av remissinstanserna. (Prop. 2017/18:163 s.20).

Även i rapporten från nationella expertrådet för klimatanpassning (2022) framställs skador på fysisk miljö och infrastruktur som ett problem, men utöver det lyfts skador på ekosystem och biologisk mångfald. I flera av de prioriterade åtgärder som föreslås av rådet framstår biologisk mångfald som skyddsvärt i sig: "Klimatförändringarnas effekter på biologisk mångfald behöver upptäckas så att de kan bemötas så tidigt som möjligt." (Nationella expertrådet för klimatanpassning 2022 s.161). Problemet med klimatförändringar och anpassning till dem framställs här som en risk för att ekosystem och biologisk mångfald tar skada, något som skiljer sig från framställningen av frågan i den nationella strategin för klimatanpassning (Prop. 2017/18:163). Denna framställning av problemet återfinns även inom Parisavtalet:

[...] som noterar vikten av säkerställt skydd av ekosystemens orubbade tillstånd, inklusive oceanerna, och skydd av den biologiska mångfalden, vilka i vissa kulturer erkänns såsom Moder Jord, och som noterar att begreppet "klimaträttvisa" är betydelsefullt för vissa när åtgärder vidtas för att motverka klimatförändringen, [...] (Prop. 2016/17:16 s.19).

Problemet med klimatförändringar blir enligt både denna framställning, och den som betonar den byggda miljön, beskydd av fysiska miljöer i någon mening, snarare än ett hot mot människor.

5.1.2 Rättvis klimatanpassning

Inom materialet finns flertalet framställningar av problemet med klimatanpassning som en rättvisefråga. Det framkommer olika syn på vad rättvisa inom klimatanpassning innebär, vilket gör att framställningarna av rättviseproblemet varierar.

En genomgående framställning av problem är den av klimatanpassning som ett gränsöverskridande och långsiktigt problem med angelägenhet för alla beslutsfattandenivåer. Det långsiktiga perspektivet beskrivs bland annat i en av de principer som föreslås ligga till grund för arbetet i den nationella strategin för klimatanpassning:

Klimatanpassningsarbetet ska baseras på principen om långsiktig hållbarhet som innebär att beslutfattande, planering och genomförande av åtgärder ska beakta befintliga och kommande generationers intressen. (Prop. 2017/18:163 s. 66).

Denna betoning på rättvisa över generationsgränser inom arbetet med klimatanpassning skapar en kontrast till tidigare nämnda framställning av problemet som en fråga om den bebyggda miljön. Här framställs klimatanpassning som en hållbarhets- och rättvisefråga, där åtgärder ska genomsyras av en medvetenhet för dess påverkan över tid. Dock framhålls regeringens problemframställning som ett problem i sig i ett förslag på åtgärder i rapporten av expertrådet för klimatanpassning:

Vad: Tydliggör och synliggör rättvisenaspekten i den vägledande principen att ”klimatanpassningsarbetet ska baseras på principen om långsiktig hållbarhet” i den nationella klimatanpassningsstrategin.

Varför: Den nationella klimatanpassningsstrategin hanterar i sin nuvarande form inte frågor kring hur klimatanpassning skulle kunna bidra till att stärka arbetet med bland annat rättvisa, jämställdhet och urfolks rättigheter. Hållbar utveckling är en av den nationella strategins tio principer som ska beaktas i klimatanpassningsarbetet. Det behöver dock tydliggöras *att* [...] och *hur* den sociala aspekten av hållbarhet ska integreras i klimatanpassningsarbetet. (Nationella expertrådet för klimatanpassning 2022 s.592, fetstil och kursiv i original).

I rådets framställning blir problemet istället en bristande hänsyn till rättvisa- och jämställdhetsaspekter. Rättvisa gentemot framtida generationer ses som en otillräcklig syn på rättvisa och det framstår på så vis som att problemet här är ett behov av mer sociala rättvisa- och hållbarhetsaspekter. Genomgående framhålls klimaträttvisa, och bristen på det inom arbetet, som ett centralt problem inom klimatanpassning. Det framstår som att både bristen på sociala aspekter och otydlighet i hur det ska inkluderas är problemet inom klimatanpassning, vilket därmed möjligen är både ett organisatoriskt- och rättviseproblem. Social sårbarhet och rättvisefaktorer lyfts även som centrala i både Parisavtalet (Prop. 2016/17:16) och Naturvårdsverkets analys (2021) av jämställdhet i genomförandet av avtalet. Både i ingressen och i artikel sju av Parisavtalet framställs arbete med klimatförändringar som en rättvisefråga, i flera bemärkelser:

Parterna är medvetna om att anpassningsåtgärder bör bygga på ett angreppssätt som drivs av länderna, är genussensitivt, bygger på deltagande och är transparent i alla delar, som beaktar utsatta grupper, samhällen och ekosystem, och som bör grunda sig på och vägledas av den bästa tillgängliga vetenskapen och, när så är lämpligt, traditionell kunskap, kunskap hos urfolk och lokala kunskapssystem, i syfte att vid behov integrera anpassning i relevanta socioekonomiska och miljörelaterade åtgärder och politik. (Prop. 2016/17:16 s.29).

Denna del i artikel sju framställer inkludering av social sårbarhet och intersektionellt genusperspektiv som centralt, tillsammans med representation. Det tyder på en framställning av problemet som att åtgärder riskerar att bidra till att kränka människors rättigheter och till olika former av ojämlikheter och orättvisor, något som därför måste tas hänsyn till för att uppnå jämlik och effektiv klimatanpassning. Problemet framstår även handla om att se till att applicera den kunskap som finns tillgänglig hos olika grupper, något som skapar en kontrast mot andra framställningar inom klimatanpassning där problemet istället ses som kunskapsbrist om sociala faktorer och sårbarhet inom klimatanpassning. Representation nämns här som en del av problemet, genom att de beskriver att arbetet bör bygga på deltagande. Speciellt kvinnors representation inom klimatpolitik lyfts återkommande i diskurser om klimatanpassning och rättvisaspekter. Problemet med jämställdhetsperspektiv inom klimatanpassning framställs då som att det är för få kvinnor inom arbetet med klimatpolitik och inom naturvetenskapliga fält. Det framställs då inte om en brist på

integration av intersektionella genusperspektiv eller sociala faktorer inom arbetet, utan en brist på kvinnor inom fältet.

5.1.3 Organisatoriskt problem

Ytterligare en typ av diskurs som framträder i materialet är framställningen av klimatanpassning som ett organisatoriskt problem och/eller en fråga om bristande kunskap.

Bristerna i genomförandet av Parisavtalet framställs i strategin av Naturvårdsverket (2021) bland annat som ett kunskapsproblem. I flera av förslagen till åtgärder för en förbättrad hantering av klimatförändringar framställs problemet som kunskapsbrist och bristande politisk samordning och styrning av arbetet, exempelvis i följande förslag:

Fokusområdet *Kapacitetsutveckling, kunskapsspridning och kommunikation* inriktas på att:

- Stärka kompetens och systematiskt lärande om jämställdhetsintegrering och kvinnors rättigheter i klimatarbetet.
- Stärka fokalpunktens roll med att öka samordning och erfarenhetsutbyte om jämställdhetsintegrering i klimatarbetet nationellt och internationellt.
- Inkludera relevanta myndigheter för Sveriges genomförande av Parisavtalet i programmet för jämställdhetsintegrering i myndigheter. (Naturvårdsverket 2021 s.8, kursiv i original).

Denna, eller liknande, framställning av problemet representerar en bredare diskurs inom fältet klimatanpassning. I propositionen för den nationella strategin blir framställningen av kunskapsbrist som ett problem tydlig genom förslaget: "Det behövs en samlad bild av samhällets sårbarhet för klimatförändringarna och hur arbetet med klimatanpassning i Sverige utvecklas. En nationell funktion i form av ett råd bör därför inrättas." (Prop. 2017/18:163 s.67). Även detta expertråd lyfter återkommande fram organisatoriska och administrativa problem i sin rapport, vilket vidare tyder på att detta är en central och genomgående diskurs inom fältet:

Öka kunskapen om sociala dimensioner av klimatanpassning, såsom sårbara grupper, rättvisa, jämställdhet, demografi och flyktingströmmar hos de som arbetar med

klimateanpassning på såväl lokal, regional som nationell nivå. (Nationella expertrådet för klimateanpassning 2022 s.592).

Tillsammans med detta förslag föreslås åtgärder för ökad integrering av ovanstående sociala faktorer och ett förtydligande av rättviseaspekter inom det nationella arbetet med klimateanpassning, vilket skapar en framställning av problemet som ett kunskapsmässigt, organisatoriskt och administrativt problem. Naturvårdsverket, i sitt förslag till åtgärder kopplat till jämställdhet och Parisavtalet, pekar på brister när det kommer till den svenska appliceringen av rättvise- och sociala faktorer, vilket kan ses som ytterligare en framställning inom klimateanpassning kopplat till rättviseaspekter som snarare framställer problemet som organisatoriskt:

Det är av strategisk vikt att peka ut en tydlig ambition för jämställdhetsarbetet i den nationella strategin för klimateanpassning (Prop. 2017/18:163) och därefter operationalisera ambitionen genom ett förtydligande i förordning (2018:142) om myndigheters klimateanpassningsarbete. (Naturvårdsverket 2021 s.12).

Själva problemet framställs här som otydlig ambition och bristande politiskt styre inom klimateanpassning. Genomgående i Naturvårdsverkets strategi (2021) framställs den bristande inkluderingen av jämställdhet inom klimateanpassning som en fråga om undermålig politisk vilja och brist på både expertis och riktlinjer. På så vis kan frågan om rättvisa inom arbetet också förstås som ett organisatoriskt och administrativt problem, snarare än att det handlar om faktisk ojämlikhet och orättvisor som människor upplever i praktiken.

Dessa framställningar av problem inom klimateanpassning tyder på en bredd av diskurser inom det svenska arbetet med klimateanpassning. Det framstår inte som att det finns en enhetlig framställning av problemet eller syn på vilka risker som ska hanteras, vad och vem som ska skyddas, vad det ska kosta eller hur det ska genomföras. Under följande rubriker kommer antaganden, tystnader och effekter kopplat till dessa framställningar att diskuteras.

5.2 Vilka underliggande antaganden bygger denna framställning av problemet på?

Under denna rubrik kommer den kunskap och de antaganden som tidigare nämnda problemframställningar potentiellt bygger på att identifieras och diskuteras med hjälp av intersektionell riskteori. Även potentiella effekter kommer att resoneras kring.

5.2.1 Skador på fysisk miljö

Där klimatanpassning framställs som en fråga om att främst skydda fysisk miljö kan antaganden om värden identifieras. Återkommande framställs problem gällande klimatanpassning i förhållande till ekonomiska värden och kostnad, där det påpekas att:

[...] kostnaderna för att ta hand om skador i den byggda miljön till följd av ras, skred, erosion och översvämning är betydligt högre än kostnaden för att vidta förebyggande åtgärder. (Prop. 2017/18:163 s.86).

Detta lyfts fram som en motivering bakom förslaget för kommunernas ökade ansvar inom klimatanpassning. Det kan uppfattas som att en underliggande förutsättning för denna syn på problemet är att syftet med klimatanpassning är att minimera kostnader. Detta antagande om värde syns vidare genom att det i den nationella strategin för klimatanpassning förklaras att klimatförändringarna även väntas få positiva effekter genom ökad avkastning inom skogs- och jordbruket (Prop. 2017/18:163). Att klimatförändringar kan framställas som något positivt i förhållande till ekonomiska värden ger intrycket att dessa och fysiska värden antas vara överordnade andra värden som ekologiska och sociala, något som den intersektionella riskteorin uppmuntrar till att granska. När vissa värden överordnas förstår teorin detta som ett maktuttryck, som kan forma förståelsen av risk och sårbarhet inom arbetet med klimatanpassning till en fråga om risk för ekonomiska förluster. Intersektionell riskteori lyfter även hur prioriteringar och antaganden som dessa kan gynna och missgynna grupper. Om denna framställning av problemet bygger på antagandet att syftet med klimatanpassning är att förhindra ekonomiska förluster genom skador på miljö framstår de mest centrala, och sårbara, grupperna möjligen som skogs- och fastighetsägare. Artikel 10 i Parisavtalet bygger potentiellt på liknande underliggande antaganden:

Det är av avgörande betydelse för effektiva, långsiktiga globala åtgärder mot klimatförändringar och för främjande av ekonomisk tillväxt och hållbar utveckling att innovationer påskyndas, uppmuntras och möjliggörs. (Prop. 2016/17:16 s.36).

Då innovation ska uppmuntras med syftet att bland annat främja ekonomisk tillväxt tyder det på ett antagande att ekonomiska värden har prioritet och är skyddsvärda. Det framstår då även som att aktörer med ekonomiskt kapital, stater och företag exempelvis, är de sårbara objekten. Dock lyfts även hållbar utveckling som mål, som sett ur intersektionell riskteori kan förstås bygga en bredare underliggande syn på risk och sårbarhet, där olika typer av värden antas skyddsvärda, som ekologiska och sociala värden, samt rättviseaspekter.

5.2.2 Rättvis klimatanpassning

Problemframställningar som kan kopplas till frågan om rättvisa och jämlikhet varierar, därför varierar även de antaganden som dessa framställningar kan tänkas bygga på.

Synen på klimatanpassning som en fråga om ansvar och rättvisa mellan generationer, som både den nationella strategin för klimatanpassning (Prop. 2017/18:163) och Parisavtalet (Prop. 2016/17:16) ger uttryck för, kan tänkas bygga på antaganden om ansvar i klimatfrågan. I Parisavtalet beskrivs medvetenhet om sociala ojämlikheter, jämställdhetsaspekter och rättvisa över generationer ofta tillsammans:

[...] *som är medvetna* om att klimatförändringen är en gemensam angelägenhet för hela mänskligheten, och som anser att parterna när de vidtar åtgärder för att motverka klimatförändringen bör respektera, främja och beakta sina respektive skyldigheter i fråga om mänskliga rättigheter, rätten till hälsa, urfolkens rättigheter, lokala samhällen, migranter, barn, personer med funktionsnedsättning och personer i utsatta situationer och rätten till utveckling samt jämställdheten mellan kvinnor och män, stärkandet av kvinnors ställning och jämställdheten mellan generationerna, [...] (Prop. 2016/17:16 s.19, kursiv i original).

Det framstår här som att synen på klimatanpassning som en rättvisefråga bygger på antaganden om både ansvar och om sårbarhet. Med hjälp av intersektionell riskteori kan uppfattningar och antaganden om risk och sårbarhet identifieras, något som i detta fall även

kan tänkas få effekter i praktiken. Vad som framstår som taget för givet i denna framställning är att specifikt vissa grupper är sårbara och ska tas hänsyn till, vilket visar på en konstruktion av risk och sårbarhet som gör staten till aktör och vissa sårbara grupper till subjekt. Det framstår som att denna syn på problemet bygger på antagandet att bland annat kvinnor är specifikt sårbara för klimatförändringar, något som forskning i flera fall bekräftar, men som också ses som en generalisering, vilket riskerar att dölja de ojämlikheter som finns inom dessa grupper (Arora-Jonsson 2011; Giritli Nygren et al. 2020). Genom att staten tillskrivs ansvar att genom olika åtgärder minska risker för sårbara grupper kan antagandena ses skapa effekter i form av subjektivering. Exempelvis kvinnor, urfolk och migranter görs genom direkt och indirekt maktutövning till subjekt och därmed tillskrivs en viss roll, som utsatta och sårbara. Detta kan bli begränsande, då subjektivering leder till att aktörer och grupper får minskad handlingsförmåga i förhållande till sin roll. På så vis kan denna framställning av problemet med orättvis klimatanpassning förstås som underbyggd av antaganden om aktör/subjekt och förutbestämd sårbarhet för vissa specifika grupper.

Ytterligare ett stycke som representerar framställningen av klimatanpassning som en rättvisefråga tar upp effekter på renskötsel, som enligt ovanstående citat ur Parisavtalet är den typ av verksamhet som, baserat i urfolks rättigheter, bör beaktas:

Vad: Åtgärdsprogram för att minska negativa effekter för renskötseln från utförda exploateringar.

Varför: Exploateringar som fragmenterar landskapet och därmed försvårar för renskötseln är framför allt gruvdrift, skogsbruk, turism, vattenkraftsdammar, vindkraftsparker och infrastruktur. Nuvarande och kommande klimatförändringar, i kombination med påverkan från en rad intressen inom renbetesland, innebär att renskötselns anpassningsförmåga minskar. Det är därför av stor vikt att negativ påverkan från exploateringar blir så liten som möjlig. (Nationella expertrådet för klimatanpassning 2022 s.206, fetstil i original).

Här kan antaganden om sårbarheten hos renskötsel identifieras, men den skiljer sig från tidigare nämnda syn på sårbarhet då den här kopplas samman med exploatering. Antagandet som ligger till grund för synen på klimatanpassning som en rättvisefråga kan här förstås vara att industriella intressen och ekonomiska drivkrafter utgör ett hot mot värden, snarare än att dessa värden har en inneboende sårbarhet. Det visar på en annan förståelse av risk och

sårbarhet, där renskötseln och den samiska näringen inte på egen hand tillskrivs sårbarhet, utan i detta fall bygger antagandet istället på att exploatering och aktörers beteende bidrar till sårbarheten. Ytterligare något som framstår som ett grundläggande antagande i stycket är det inneboende värdet hos rennärigen. Det framstår som skyddsvärt på egen hand, utan att det kopplas samman till att till exempel ha positiva effekter för klimatanpassning såsom skyddet av ekosystem ibland beskrivs i materialet. Detta är en skillnad från tidigare nämnda citat ur Parisavtalet (Prop. 2016/17:16), där beaktande av urfolks rättigheter snarare beskrivs som en skyldighet för staten än en fråga om rättvisa gentemot dessa folk. Sett ur teorin intersektionell risk kan skillnaden förklaras med att antagandena i respektive dokument i sin tur bygger på olika konstruktioner av risk och sårbarhet, där aktörer, genom utformandet av strategier och åtgärder, prioriterar vissa risker och vissa grupper över andra.

Antaganden här och i det tidigare citatet får däremot liknande effekter i form av subjektifiering, där rennärigen kan förstås ha tillskrivits rollen som offer och förhållandevis maktlös inför hotet av exploatering. Något som dock är värt att påminna om är att dessa tillskrivna roller inte behöver accepteras av den berörda gruppen och därför inte nödvändigtvis blir befästa (Bacchi & Goodwin 2016).

Flera antaganden kan ha legat till grund för framställningen av problemet med klimatanpassning och rättviseaspekter som en fråga om bristande representation, av bland annat kvinnor. Kopplat till genomförandet av Parisavtalet med hänsyn till jämställdhetsaspekter skriver Naturvårdsverket:

Därför är det av betydelse att uppnå och upprätthålla ett deltagande och ledarskap som är jämställt. Det bidrar till att kvinnor och mäns perspektiv är likvärdigt representerade, vilket skapar förutsättningar för lika möjlighet att aktivt delta, bidra till och påverka viktiga processer. (Naturvårdsverket 2021 s.8).

Det framstår som att denna problemframställning bygger på antagandet att jämställd representation automatiskt leder till att kvinnor och mäns intressen blir jämlikt representerade i beslutsfattandet, något som forskningen pekar på inte nödvändigtvis stämmer (Bondesson 2019). Det framgår att ojämlika förutsättningar att ha inflytande över beslutsfattande ses som ett problem som behöver åtgärdas, men när åtgärden som föreslås är satsningar för jämnare deltagande framstår det som att det finns en förutfattad mening att det är givet att

representation leder till jämlikt inflytande. Det finns ytterligare antaganden kopplat till problemframställningen av representation, som blir tydlig i Naturvårdsverkets strategi för att integrera jämställdhet i genomförandet av Parisavtalet: “Fortsatt stärka insatser för att öka kvinnors deltagande i utbildningar inom naturvetenskap, matematik och data samt teknik och tillverkning.” (Naturvårdsverket 2021 s.9). Utöver antagandet om potentialen i representation kan det här identifieras antaganden om vad åtgärder inom klimatanpassning ska vara, det vill säga tekniska lösningar på klimatförändringarna. Genom att ökat deltagande av kvinnor i naturvetenskapliga och tekniska utbildningar, och därmed yrken, föreslås som åtgärd framstår det som att grundantagandet är att det fortfarande är tekniska lösningar som ska leda klimatanpassningsarbetet, snarare än sociala och ekologiska åtgärder, och att lösningen på dessa tekniska åtgärders ibland orättvisa effekter är ökad representation av kvinnor inom dessa fält.

Dessa antaganden får potentiella effekter. Tidigare nämndes subjektivering som en effekt, men även diskursiva och levda effekter kan komma att skapas av denna framställning. Genom att teknikområdet specifikt lyfts fram som det fält som ska satsas på vad gäller integrering av jämställdhet inom klimatanpassning kan det skapas diskursiva effekter som vidare ramar in klimatanpassning som en fråga om tekniska lösningar mot klimatförändringar. Denna diskursiva effekt kan bli begränsande, eftersom åtgärder av sociala ojämlikheter mellan kön, socioekonomiska skillnader eller diskriminering då framstår som irrelevant kopplat till förmågan att anpassa sig själv och samhället, faktorer som forskning däremot pekar på som centrala (Hackfort & Burchardt 2018).

5.2.3 Organisatoriskt problem

Problemframställningen av att ineffektiv och ojämlik klimatanpassning skulle bero på kunskapsbrist kan förstås bygga på den förutfattade synen på kunskap som något neutralt. Enligt den intersektionella riskteorin finns det inte något sådant som en neutral framställning av risk och sårbarhet, utan dessa är alltid konstruerade genom makt och kan leda till prioriteringar av vissa grupper över andra.

För utvärdering av kommande åtgärdsbehov behövs det dock, inom många områden, satsas på utökad kunskap och mer forskning om framtida risker och sårbarheter. (Nationella expertrådet för klimatanpassning. 2022 s.501).

Detta är ett exempel på en den typ av framställning av problem som kan tänkas bygga på antaganden om att neutral kunskap om sårbarhet och risk kan uppnås genom forskning. Det framgår inte om intersektionellt genusperspektiv ska inkluderas i denna forskning, utan verkar snarare handla om att bland annat identifiera fysiologiska sårbarheter och öka kunskap om dessa:

Vissa personer är extra känsliga för höga temperaturer, inklusive äldre, hjärt-, kärl- och lungsjuka, ensamstående, mentalt och fysiskt funktionsnedsatta, m.fl. Personer med vissa yrken, framför allt de som använder varma skyddskläder tillhör också potentiella riskgrupper, liksom de som bor i socialt utsatta bostadsområden. (Nationella expertrådet för klimatanpassning. 2022 s.503).

Det verkar finnas antaganden om vissa gruppers utsatthet och sårbarhet för just värme, men denna uppfattning framstår som grundad i förutbestämda sårbarhetsfaktorer tillskrivna vissa grupper, som äldre och funktionsnedsatta. Variationer inom dessa grupper, som kan skapas genom överlappande faktorer, kan enligt intersektionell riskteori bidra till att skapa sårbarhet, något som inte verkar tas hänsyn till. På så vis framstår det som att problemet med kunskapsbrist inom klimatanpassning, speciellt kopplat till sårbarhet, bygger på förutfattade meningar och antaganden om gruppers sårbarhet.

Ytterligare ett organisatoriskt problem där antaganden kan tänkas ligga till grund behandlar politisk styrning inom klimatanpassningsområdet. De problem som identifierats inom denna diskurs verkar peka på bristande politisk vilja och otydlighet i mål och strategier, där möjliga antaganden som problemen bygger på kan vara lika de ovanstående, det vill säga en syn på politiska strategier som värde- och maktneutrala:

Nationellt finns det potential att tydligare koppla samman insatser för att stärka klimatanpassning med insatser för jämställdhet. Med tydliga riktlinjer kring jämställdhet även för det svenska klimatanpassningsarbetets vision, inriktning och prioriteringar stärks möjligheterna att utforma effektiva klimatanpassningsåtgärder som bidrar till ökad jämställdhet mellan kvinnor och män. (Naturvårdsverket 2021 s.10).

Det framstår som att en grundläggande förutsättning inom denna problemframställning är att tydliga riktlinjer har potentialen att leda till ökad jämställdhet, något som kan ifrågasättas med hjälp av intersektionell riskteori. Politiska strategier och styrning ses som präglade av prioriteringar, värderingar och normer om vad problemen är och hur de ska hanteras. Detta innebär att den kunskap och de antaganden som ligger till grund för dessa föreslagna riktlinjer får direkta effekter på människor i praktiken, men som inte nödvändigtvis behöver leda till ökad jämställdhet. Beroende på vilken grund som åtgärder bygger på kan de alltså få olika effekter, vilket gör att antagandet att politiska riktlinjer skulle vara objektiva kan utmanas. Det saknas till stor del resonemang om detta i strategierna för klimatanpassning, där förmågan att i praktiken integrera rättvise- och jämställdhetsfrågor kan ha överskattats. Det verkar dock finnas viss medvetenhet inom den bredare diskursen kring rättvisa och klimatanpassning om hur strategiernas utformning kan få påverkan på ojämlikhet, där sociala faktorerets betydelse inom klimatanpassning lyfts fram mer specifikt, och där andra antaganden kan identifieras:

Det finns stora behov av klimatanpassning, hållbarhet och uppbyggnad av resiliens i städer. Det finns därtill stora skillnader i exponering och sårbarhet för climateffekterna såväl geografiskt, som mellan olika åldersgrupper, kön och socioekonomiska grupper, vilket kan öka redan befintliga ojämlikheter, inklusive påverkan på hälsa. Implementerade klimatanpassningsåtgärder i städer behöver därför inkludera jämställdhet och rättviseperspektiv. (Nationella expertrådet för klimatanpassning. 2022 s.409)

Antagandena inom detta citat skiljer sig från det tidigare och liknar mer de antaganden som intersektionell riskteori står för, vikten av medvetenhet om hur politik påverkar och riskerar att driva på orättvisor och hur integrerade intersektionella faktorer skulle kunna minska denna risk. Problemframställningen kan fortfarande ses som ett organisatoriskt problem, om hur klimatanpassningsarbetet ska bedrivas och på vilka grunder, men där antagandena inte behandlar förutbestämd sårbarhet. Istället framstår det som att sårbarhet är något socialt konstruerat, påverkat av faktorer som ålder, klass med mera, vilket ligger nära den intersektionella riskteorins egna syn på risk och sårbarhet. Detta tyder på en bredd i de antaganden som ligger till grund för problem inom diskursen om organisatoriska problem i klimatanpassning.

5.3 Vad framställs inte som problem?

Genom att kritiskt granska de problem som identifierats under tidigare rubriker kommer framställningarna att utmanas och alternativa sätt att se på problemet kommer att föreslås. Detta görs med hjälp av den intersektionella riskteorin som utgångspunkt. Då det genomgående finns mönster i vad som exkluderas ur diskursen om klimatanpassning, som inte tydligt följer enskilda problemframställningar, kommer detta avsnitt struktureras efter andra underrubriker än tidigare avsnitt.

5.3.1 Vem, eller vad, ska skyddas?

Rollen som människor, och framför allt kvinnor, har inom klimatanpassning varierar stort inom diskurser om klimatanpassning. I vissa framställningar är problemet en brist på kvinnor, i andra nämns människor knappt. Denna kontrast är intressant att diskutera för förståelsen av hur intersektionellt genusperspektiv och sårbarhet behandlas inom klimatanpassning.

En framträdande diskurs inom klimatanpassning behandlar problemet som en fråga om att skydda materiella värden av olika slag. Det syns exempelvis i åtgärder för att skydda byggnader, ekosystem och ekonomisk tillväxt. Något som osynliggörs inom dessa diskurser är rollen av människor, både som aktörer som påverkar risken för effekter av klimatförändringar och som offer för dessa effekter. Detta syns främst inom den nationella strategin för klimatanpassning, där det enda konkreta förslaget i propositionen är ett krav på kommunen att beakta risker för skador på byggd miljö som konsekvens av klimatförändringarna (Prop. 2017/18:163). Genomgående beskrivs de effekter som klimatförändringarna har på infrastruktur och vilka kostnader det kan komma att innebära i form av reparation av skador eller åtgärder för anpassning, men människor nämns sällan, och då i förhållande till det varmare klimatets effekt på hälsa:

Klimatförändringarna påverkar förutsättningarna för att nå det övergripande målet för folkhälsopolitiken som är att skapa samhälleliga förutsättningar för en god hälsa på lika villkor för hela befolkningen. (Prop. 2017/18:163 s.41)

Frågan om människors hälsa verkar dessutom då fokusera på att uppnå politiska mål, snarare än att skydda befolkningen från ojämlika och orättvisa konsekvenser av klimatförändringar. Det är anmärkningsvärt att de ojämlika konsekvenserna på människors liv, inte bara dess

hälsa, inte beaktas i propositionen. Detta då det enligt forskningen är tydligt att faktorer som genus och socioekonomisk status överlappar och påverkar både sårbarhet och kapacitet till anpassning för klimatförändringar, exempelvis genom att kvinnor både drabbas hårdare av klimatförändringarna och ofta har sämre ekonomiska förutsättningar och därför sämre tillgång till anpassningsåtgärder (Hackfort & Burchardt 2018). Människor exkluderas till stor del som subjekt och osynliggörs i förslag på åtgärder i den nationella strategin, vilket bidrar till en begränsning av diskursen till en fråga om sårbara miljöer snarare än människor, som gör att även orättvisorna och de intersektionella sårbarhetsfaktorerna osynliggörs. Sett ur intersektionell riskteori framstår detta som en konstruktion av risk och sårbarhet där platser, men inte människor, tillskrivs sårbarhet för klimatförändringar. Liksom alla politiska beslut kopplat till risk behöver detta ses som en maktutövning, där risker och sårbarheter rangordnas. Det framstår därför som att risken för skadade byggnader och ekonomiska förluster prioriteras över risker som drabbar människor, både direkt och indirekt. Detta kan även bidra till den tidigare nämnda diskursiva effekten att åtgärder ses främst som tekniska lösningar för minskad sårbarhet, vilket vidare exkluderar människors ojämlika sårbarhet ur frågan.

5.3.2 Existerar intersektionell klimatanpassning?

Inom den dominerande diskursen om klimatanpassning, kring hur arbetet kan utformas och förbättras, utelämnas intersektionella genusperspektiv. Detta trots flera dokumenter återkommande efterfrågan på rättviseaspekter och jämställdhet inom klimatanpassning. Det framstår dock som att det finns motstånd och konkurrerande framställningar av risk och sårbarhet inom klimatanpassning. Vad som utelämnas ur den dominerande framställningen och hur det kan förstås påverka diskursen om klimatanpassning diskuteras nedan.

Flera framställningar av problem inom klimatanpassning inkluderar sociala faktorer när sårbarhet beskrivs, men utelämnar hur de överlappar. Det framstår som att synen på sårbara grupper bygger på antaganden, vilket exkluderar den intersektionella naturen av sårbarhetsfaktorer som intersektionell riskteori pekar på som centralt. När kvinnor, som homogen grupp, tillskrivs sårbarhet ignoreras de variationer och ojämlikheter som finns inom gruppen. Detta är enligt teorin en maktutövning som baseras i normer och hierarkier kopplat till bland annat genus, där stereotypa framställningar som av kvinnor som offer och utan handlingskraft riskerar att drivas på av de politiska besluten. Detta syns både i Parisavtalet

(Prop. 2016/17:16) och det nationella expertrådets rapport och som återkommande nämner rättviseaspekter inom klimatanpassning som viktigt:

Rättvis och jämställd klimatanpassning lyfter frågor om vem som betalar och vinner, vem som bestämmer och hur detta går till, vem och vad som värderas i denna process och vad som anses skyddsvärt. (Nationella expertrådet för klimatanpassning 2022 s.587).

Detta citat visar på att det finns en medvetenhet om den maktutövning som sker i utformandet av strategier för klimatanpassning, genom bland annat sårbarhetsanalyser och prioritering av åtgärder, något som är centralt i intersektionell riskteori. Men trots denna medvetenhet utelämnas hur social över- och underordning kan bero på flera intersektionella faktorer vilket vidare spär på ojämlikheterna som dokumenten själva redogör för. Kvinnor, och andra grupper, blir upprepade gånger tillskrivna sårbarhet utan djupare reflektion över var denna sårbarhets ursprung är och huruvida de ojämlika effekterna av klimatförändringar kan bero på underliggande, överlappande orättvisor i samhället snarare än en brist på jämställdhetsintegrering inom klimatanpassning. Att det är de sårbara grupperna som pekas ut gör även att de som är motståndskraftiga, som har prioriterats av åtgärderna, utelämnas ur problemframställningen. Detta kan förstås som en subjektifieringseffekt, där de grupper som tillskrivs sårbarhet även tillskrivs roll som subjekt, utan handlingsutrymme inom klimatanpassning och riskreducering, vilket vidare lägger fokus på offrens roll och tar fokus bort från de som potentiellt tjänar på denna framställning av problemet.

Dock finns det motstånd mot dominerande framställningar av problemen, som mer specifikt lyfter intersektionella genusperspektiv inom arbetet med klimat. En av de motioner som lämnats in i samband med beslutsprocessen för en svensk klimatpolitik, där den nationella strategin för klimatanpassning (Prop. 2017/18:163) ingår, tar upp just detta. Motionen av Vänsterpartiet, kallad "Klimaträttvisa" (Motion 2017/18:1141) påtalar att det är marginaliserade grupper som drabbas hårdast av effekterna av klimatförändringar, både i rika och fattiga länder, men att de också bidrar minst till förändringarna. Vänsterpartiet efterfrågar därför bland annat ett erkännande av dessa ojämlikheter och en ökad integration av klass- och genusperspektiv, som de motiverar genom bland annat att:

Ett flertal faktorer bidrar till att kvinnor och flickor drabbas hårdare av klimatförändringarnas negativa effekter: brist på politisk och ekonomisk makt, små ekonomiska tillgångar, sämre arbetsmarknadsmässiga förutsättningar, etablerade könsroller och i viss utsträckning biologiska skillnader. (Motion 2017/18:1141 s.8).

Denna motion, som fick avslag (Sveriges riksdag 2022), exemplifierar det motstånd som verkar finnas mot den dominerande diskursen om klimatanpassning. Här lyfts underliggande orättvisor som en förklaring till sårbarhet, snarare än att likt tidigare framställningar behandla sårbarheten som given. Genom att synliggöra dessa faktorer skapas även potential att inkludera en intersektionell syn på sårbarhet. Viss forskning och vissa aktörer arbetar för inkluderingen av ett intersektionellt genusperspektiv i arbetet med riskreducering, för klimat och katastrofer, men det framstår också som att detta motarbetas genom problemframställningar som aktivt exkluderar detta perspektiv. Det kan tänkas bli en fråga om makt och inflytande över den dominerande diskursen kopplat till förståelse av risk och sårbarhet, något som både den intersektionella riskteorin och tidigare forskning uppmärksammar:

This is because material and social resources as well as political interest assertion capacities with respect to adaptive capacity and adaptation to climate change are the results of social inequalities unevenly distributed among men and women. (Hackfort & Burchardt 2018 s.170).

Den dominerande diskursen inom klimatanpassning som utelämnar intersektionella genusperspektiv kan på så både ses som ett uttryck för och ett bidrag till sociala ojämlikheter, genom att reflektion över prioriteringar av vissa risker och fördelar åt vissa grupper inte inkluderas i beslut om risker och klimatpolitik. Hade intersektionellt genusperspektiv integrerats i arbetet skulle det kunna bidra med en ökad medvetenhet om överlappande sårbarhetsfaktorer, där framställningar av problem inte bygger på antaganden om homogena grupper och förutbestämd sårbarhet, som riskerar att bli begränsande. Istället skulle åtgärder kunna ta fasta på den intersektionella naturen av sårbarhet och den påverkan som utformandet av åtgärder får för människor, och då förhoppningsvis undvika att bidra till ojämlikheter och orättvisor.

6. Diskussion

6.1 Resultatdiskussion

De framställningar av problem som har identifierats i analysen, tillsammans med de antaganden som framställningarna kan tänkas bygga på och vad som utelämnas ur framställningen, kan konstituera diskurser om klimatanpassning som sätter begränsningar för vad som inkluderas och exkluderas i arbetet. Flera diskurser framträder i materialet, där vissa framstår som dominerande och andra snarare som motdiskurser mot de dominerande, som gör försök att bredda frågan om klimatanpassning och synen på risk och sårbarhet. Nedan kommer framställningar av klimatanpassning, risk och sårbarhet att diskuteras, samt de effekter som dessa framställningar kan tänkas få. De kommer även relateras till tidigare forskning och debatter inom fälten klimatanpassning och katastrofriskreducering.

Av denna studies analys framstår det som att den dominerande diskursen och framställningen av risk och sårbarhet endast till viss del inkluderar genusperspektiv, och då utan intersektionella aspekter, vilket bekräftar det som flera forskare sedan tidigare pekat på inom fälten klimatanpassning och katastrofriskreducering (Gaillard et al. 2017; Hackfort & Burchardt 2018; Raju 2019). Framställningen av problem, med tillhörande antaganden och exkluderingar, kan tolkas få både diskursiva effekter och effekter på människors vardag, sett ur Baccis definition (Bacchi & Goodwin 2016). Bland annat kan inramningen av problem som en fråga om exempelvis byggd miljö, kunskapsbrist och ekonomiska förluster förstås leda till en viss framställning av risk och sårbarhet där sociala faktorer och intersektionellt genusperspektiv blir mindre relevant, då det ofta verkar vara ekonomiska värden snarare än människor som ska skyddas. Detta resultat påminner om det som Singleton et al. (2021) har pekat på, nämligen tendensen att ekonomiska faktorer ofta prioriteras över andra inom klimatanpassningsområdet. Denna diskursiva effekt kan även tolkas påverka synen på, och definitionen av, sårbara grupper. I den dominerande diskursen inom klimatanpassning verkar synen på risk och sårbarhet genomgående baseras på fasta kriterier, antaganden och generaliseringar, något som även Hackfort och Burchardt (2018) kommit fram till. De menar att dessa generaliseringar osynliggör och bortser ifrån de ojämlika förhållanden som råder i praktiken, genom att sårbarhet socialt konstrueras och skapar både normer och prioriteringar (Hackfort & Burchardt 2018). Generaliseringar kan identifieras även av denna studie, där

framställningen risk och sårbarhet leder till att vissa aspekter, som intersektionella sårbarhetsfaktorer, utelämnas ur problemframställningar. Risk och sårbarhet kan uppfattas ha konstruerats utifrån förutbestämda kategorier och värden, som exempelvis fysiologiska, snarare än utifrån kontextbaserade sociala faktorer, vilket i sin tur kan uppfattas leda till prioritering av vissa risker, som mot fysisk miljö, och vissa sårbara grupper, som kvinnor, över andra. Detta kan inom svensk klimatanpassning uppfattas som motsägelsefullt, eftersom kvinnor återkommande framställs som en extra utsatt grupp som behöver tas hänsyn till inom åtgärder, och jämställdhet inom svensk klimatanpassning lyfts som ett prioriterat område för åtgärder, och ändå saknas ett intersektionellt genusperspektiv. Sett utifrån den intersektionella riskteorin kommer gruppen kvinnor inte kunna skyddas så länge intersektionella aspekter exkluderas, då variationer inom gruppen kommer att göra att vissa specifikt utsatta kvinnor, såsom migranter eller transpersoner, inte kommer att tas hänsyn till. Detta kan i sin tur leda till att åtgärder riskerar att bli missriktade och ineffektiva, då de inte baseras på behov, utan snarare på förutbestämda uppfattningar av behov baserat på en viss framställning av risk och sårbarhet. För att kunna uppnå ambitionen med en jämställd och rättvis klimatanpassning kan det därför uppfattas finnas ett behov av att integrera ett intersektionellt genusperspektiv, då strategierna annars riskerar att bidra till ojämlikhet, både i hur effekter av klimatförändringar drabbar befolkningen, men också till redan existerande orättvisor och hierarkier i samhället (Arora-Jonsson 2011; Bondesson 2019; Magnusdottir & Kronsell 2015).

Inom diskursen om klimatanpassning framhålls representation återkommande som en lösning för ökad jämställdhet och minskad risk för att åtgärder ska bidra till orättvisor i samhället. Denna studies resultat kan dock bekräfta det som andra forskare pekat på, att representation inte är en garanti för att genus eller andra sociala faktorer faktiskt tas hänsyn till i arbetet (Bondesson 2019; Magnusdottir & Kronsell 2015). Detta eftersom det trots en hög representation av kvinnor inom arbetet med klimatet, och kravet på jämställdhetsintegrering, framstår som att synen på sårbarhet inom klimatanpassning till stor del exkluderar intersektionella genusperspektiv och ibland sociala faktorer allmänt. Att representation av kvinnor är den åtgärd som oftast nämns när det handlar om att integrera genus- och rättviseperspektiv kan även uppfattas som problematiskt, då det kan framstå som att intersektionella genusperspektiv har tagits hänsyn till i större utsträckning än de faktiskt i praktiken har. Bondesson (2019) förklarar att representation ofta handlar om att främja kvinnors deltagande i beslutsprocesser, vilket skulle kunna bidra till ökad jämställdhetsintegrering, men inte är en garanti för att genusperspektiv faktiskt används i

arbetet, något som blir centralt om framställning av risk och sårbarhet, och ojämlikhet inom dessa, ska kunna bearbetas.

Även den intersektionella riskteorin betonar det inflytande som aktörer och sociala strukturer har i att skapa sårbarhet. Det handlar inte bara om inflytande över politiska beslut och utformningen av strategier för klimatanpassning, utan teorin pekar även på att beslutsfattare i praktiken påverkar grupper sårbarhet genom utformningen av åtgärder, vilket kan skapa effekter direkt på människor, utöver de diskursiva effekterna på klimatanpassningsarbetet som har nämnts. På så vis kan framställningen av risk och sårbarhet inom svensk klimatanpassning, som till stor del verkar vara baserad på generaliserande fasta definitioner, förstås som en maktutövning. Det inflytande som vissa aktörer, men inte andra, har över utformandet av strategier och skapandet av sårbarhet behöver utmanas enligt teorin, eftersom definitioner som används leder till inkludering och exkludering och därmed riskerar att spä på ojämlikheter. Det verkar till viss del finnas en medvetenhet om detta inom klimatanpassning, i det som kan uppfattas som motdiskurser mot den dominerande framställningen av risk och sårbarhet. Men vilka aktörer som utformar strategierna, och vilken kunskap som dessa strategier bygger på, diskuteras endast i korthet inom klimatanpassning, vilket sett ur en poststrukturalistisk utgångspunkt innebär en brist. Detta bekräftas även av att kunskap, och behovet av det, inom dokumenten behandlas som något värdeneutralt och objektivt, vilket både uppsatsens teori och metod skulle ifrågasätta med referens till poststrukturalismens antaganden.

Dock finns det, som tidigare nämnts, försök till att utmana dominerande diskurser och framställningar, främst inom litteraturen, men även av beslutsfattare. I rapporten av det nationella expertrådet för klimatanpassning (2022) lyfts sociala sårbarhetsfaktorer i större utsträckning, inom Parisavtalet (Prop. 2016/17:16) framhålls rättviseaspekter gentemot extra sårbara grupper som centralt, och i en motion av Vänsterpartiet (Motion 2017/18:1141) syns ett intersektionellt genusperspektiv på klimatpolitiken. Det finns alltså olika framställningar av risk och sårbarhet representerade, där flera verkar göra motstånd mot framställningar som exkluderar sociala sårbarhetsfaktorer. Det tyder på att det finns möjligheter att utmana dominerande diskurser, antaganden och syn på kunskap och få till en riskreducerande politik som är mer effektiv och minskar risken för att åtgärder bidrar till orättvisor. Det flera forskare, experter och beslutsfattare verkar peka på kan bidra till detta är just en bredare och mer inkluderande syn på risk och sårbarhet, vilket gör det intersektionella genusperspektivet

till ett relevant bidrag till fältet katastrofriskreducering och klimatanpassning, både i teori och praktik.

Studiens resultat kan därmed utgöra ett teoretiskt bidrag till fälten katastrofriskreducering och klimatanpassning och genusstudier inom respektive fält. Genom att applicera teorin intersektionell riskteori kan ytterligare ett bidrag vara till utvecklingen av intersektionalitet inom det praktiska arbetet med riskreducering, både för katastrofer och klimatförändringar. Dessutom gör uppsatsens fokus på Sverige, något som är mindre vanligt inom dessa fält, att den även kan utgöra ett empiriskt bidrag till kunskapen om arbete med klimatanpassning och katastrofriskreducering i just en nordisk kontext.

6.2 Metoddiskussion

Uppsatsens poststrukturalistiska och diskursiva forskningsdesign kan, som tidigare nämnts, innebära utmaningar för reliabilitet och intersubjektivitet på grund av den stora mängd tolkning som metoden kräver. Detta är något som Bacchi själv påpekar om WPR-metoden och föreslår därför att forskare ska utöva självreflexivitet i förhållande till sin studie. Resonemang om reflexivitet, och andra faktorer såsom validitet, kommer därför att redogöras för nedan.

Inom den poststrukturalistiska tanketraditionen behandlas kunskap och kunskapsproduktion som värdeladdat, föränderligt och socialt konstruerat (Bacchi & Goodwin 2016). Detta innebär att även denna uppsats och dess resultat behöver behandlas som så, där tolkningar bör ses som produkter av min egen ontologi och epistemologi. Jag som forskare, med mina förutfattade antaganden om världen, åsikter och tidigare kunskap, kommer att ha påverkat studien genom de tolkningar jag har gjort. Det är möjligt att en annan forskare skulle kunna identifiera andra framställningar av risk och sårbarhet och dra andra slutsatser än jag har gjort om de skulle återskapa denna studie, vilket innebär svårigheter för studiens replikerbarhet. Detta är dock sedan tidigare känt gällande diskursiva analyser och behöver inte nödvändigtvis påverka studiens reliabilitet, då jag genomgående försökt visa på transparens i studiens tillvägagångssätt.

Även generaliserbarheten i studiens resultat kan ha påverkats av ett antal faktorer. På grund av uppsatsens begränsade omfattning har urval behövt göras, både av material och frågor i

analysverktyget. Att endast fyra dokument har använts för analysen kan påverka potentialen att kunna generalisera slutsatser för den svenska klimatanpassningen, där ett bredare material hade kunnat öka den potentialen. Det är möjligt att urvalet av material även påverkar studiens validitet eftersom det, som nämnt i materialavsnittet, har varit svårt att identifiera dokument som kan anses vara representativa för diskurser inom klimatanpassning. Istället har urval gjorts i syftet att skapa en bred grund för diskursanalysen, något som hade kunnat göras ytterligare om materialet utökats till fler dokument.

7. Slutsatser

Denna studies syfte har varit att studera den svenska strategin för klimatanpassning utifrån ett intersektionalitetsperspektiv, för att skapa en förståelse för hur intersektionella genusperspektiv och sårbarhet inför klimatförändringar behandlas inom svensk klimatanpassning. Frågeställningarna *“Hur framställs risk och sårbarhet inom svensk klimatanpassning utifrån ett intersektionellt perspektiv?”* och *“Vilka effekter kan dessa framställningar av risk och sårbarhet tänkas få?”* har legat till grund för studien. Slutsatser utifrån studiens analys kommer här att dras och avslutande ges förslag på framtida forskning.

Diskursanalysen, som genomfördes med hjälp av WPR-metoden och intersektionell riskteori, visar på en variation i hur risk och sårbarhet framställs inom arbetet med klimatanpassning i Sverige. Risken för skada på fysiska miljöer, brist på kunskap om sårbarhet och skyldigheten att skydda extra sårbara grupper är exempel på diskurser som framträder i materialet. Sett ur den intersektionella riskteorin framträder dock problem med dessa framställningar, då det genomgående framstår som att sociala sårbarhetsfaktorer och den intersektionella naturen av dessa exkluderas ur diskursen. Risk och sårbarhet framställs ofta som något fast och förutbestämt, vilket kan resultera i att vissa grupper, på basis av generaliserande definitioner, tillskrivs sårbarhet utan hänsyn till variationer inom gruppen. När överlappande sociala faktorer utelämnas leder det även till att de personer som inte passar in i den rådande framställningen av sårbarhet exkluderas ur strategier, något som riskerar att leda till klimatanpassningsåtgärder som blir ineffektiva och orättvisa.

7.1 Framtida forskning

Det finns ett behov av ytterligare studier inom policyområdet klimatanpassning, men även katastrofriskreducering. Synen på risker och framställningen av sårbarhet får effekter på de åtgärder som föreslås, men även direkt på människor. Det vore därför intressant att studera hur sårbarhet behandlas på lokal nivå, då stora delar av det praktiska arbetet med klimatanpassning och katastrofrisk sker inom varje kommun. Hur kommuner framställer sårbarhet och hur ett intersektionellt genusperspektiv i praktiken skulle kunna integreras i detta arbete vore både ett tankeväckande och relevant bidrag till framtida studier.

Vidare vore det givande att studera den internationella nivån mer djupgående. Denna studie har fokuserat på den svenska kontexten, men eftersom stater följer ett antal internationella styrdokument inom arbetet med både klimat- och katastrofrisk vore det intressant att få kunskap om huruvida ett intersektionellt genusperspektiv behandlas och vilket bidrag det skulle kunna utgöra till dessa styrdokument.

8. Referenslista

Litteratur

Arora-Jonsson, Seema. 2011. Virtue and vulnerability: Discourses on women, gender and climate change. *Global Environmental Change* 21(2011) 744-751.

Bacchi, Carol. 2009. *Analysing Policy: What's the problem represented to be?* Frenchs Forest: Pearson.

Bacchi, Carol; Goodwin, Susan. 2016. *Poststructural Policy Analysis A Guide to Practice*. New York: Palgrave Macmillan.

Baez Ullberg, Susann; Becker, Per. 2016. Katastrofriskreducering: ett mångvetenskapligt forskningsfält och ett tvärasektionellt politikområde. I Baez Ullberg, Susann; Becker, Per (red.) *Katastrofriskreducering: perspektiv, praktik, potential*. Lund: Studentlitteratur.

Bergström, Göran; Boréus, Kristina. 2018. Samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys. I Boréus, Kristina; Bergström, Göran (red.) *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. 4. upplaga. Lund: Studentlitteratur.

Bergström, Göran; Ekström, Linda. 2018. Tre diskursanalytiska inriktningar. I Boréus, Kristina; Bergström, Göran (red.) *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. 4. upplaga. Lund: Studentlitteratur.

Bondesson, Sara. 2019. Why gender does not stick: exploring conceptual logics in global disaster risk reduction policy. I Kinnvall, Catarina; Rydstrom, Helle (red.) *Climate Hazards, Disasters, and Gender Ramifications*. New York: Routledge.

Bryman, Alan. 2018. *Samhällsvetenskapliga metoder*. 3 upplaga. Stockholm: Liber.

Carastathis, Anna. 2014. The Concept of Intersectionality in Feminist Theory. *Philosophy Compass* 9(5) 304-314.

Crenshaw, Kimberle. 1991. Mapping the margins: intersectionality, identity politics, and

violence against women of color. *Stanford Law Review* 43(6) 1241-1300.

de los Reyes, Paulina; Mulinari, Diana. 2020. Hegemonic Feminism Revisited: On the Promises of Intersectionality in Times of the Precarisation of Life. *Nordic journal of feminist and gender research* 28(3) 183-196.

Esaiasson, Peter; Gilljam, Mikael; Oscarsson, Henrik; Wängnerud, Lena. 2012. *Metodpraktikan*. 4 upplaga. Stockholm: Norstedts Juridik.

Fothergill, Alice; Maestas, Enrique G.M.; Darlington, JoAnne DeRouen. 1999. Race, Ethnicity and Disasters in the United States: A Review of the Literature. *Disasters* 23(2) 156-173.

Gaillard, J.C.; Sanz, Kristinne; Balgos, Benigno C.; Dalisay, Soledad Natalia M.; Gorman-Murray, Andrew; Smith, Fagalua; Toelupe, Vaito'a. 2017. Beyond men and women: a critical perspective on gender and disaster. *Disasters* 41(3) 429-447.

Giritli Nygren, Katarina; Olofsson, Anna; Öhman, Susanna. 2020. Intersektionell riskteori. I Hobbins, Jennifer; Danielsson, Erna; Sjöstedt, Angelika (red.). *Genus, Risk och Kris*. Lund: Studentlitteratur.

Hackfort Sarah; Burchardt, Hans-Jürgen. 2018. Analyzing socio-ecological transformations – a relational approach to gender and climate adaptation. *Critical Policy Studies* 12(2) 169-186.

Kelman, Ilan. 2020. *Disaster by Choice: How Our Actions Turn Natural Hazards into Catastrophes*. Oxford: Oxford University Press, Incorporated.

Kuran, Christian Henrik Alexander; Morsut, Claudia; Kruke, Bjørn Ivar; Krüger, Marco; Segnestam, Lisa; Orru, Kati; Nævestad, Tor Olav; Airola, Merja; Keranen, Jaana; Gabel, Friedrich; Hansson, Sten; Torpan, Sten. 2020. Vulnerability and vulnerable groups from an intersectionality perspective. *International Journal of Disaster Risk Reduction* 50: 101826.

Lykke, Nina. 2003. Intersektionalitet - ett användbart begrepp för genusforskningen? *Kvinnovetenskaplig tidskrift* 1: 47-56.

Lykke, Nina. 2005. Nya perspektiv på intersektionalitet, Problem och möjligheter. *Kvinnovetenskaplig tidskrift* (2-3).

Magnusdottir, Gunnhildur Lily; Kronsell, Annica. 2015. The (In)Visibility of Gender in Scandinavian Climate Policy-Making. *International Feminist Journal of Politics* 17(2) 308-326.

Neumayer, Eric; Plümper, Thomas. 2007. The Gendered Nature of Natural Disasters: The Impact of Catastrophic Events on the Gender Gap in Life Expectancy, 1981–2002. *Annals of the Association of American Geographers* 97(3) 551-66.

Olofsson, Anna; Giritli Nygren, Katarina; Öhman, Susanna. 2016. Samhällets sårbarhet och resiliens: en kritisk begreppsgranskning ur ett intersektionellt perspektiv. I Baez Ullberg, Susann; Becker, Per (red.) *Katastrofriskreducering: perspektiv, praktik, potential*. Lund: Studentlitteratur.

Raju, Emmanuel. 2019. Gender as fundamental to climate change adaptation and disaster risk reduction - Experiences from South Asia. I Kinnvall, Catarina; Rydstrom, Helle (red.) *Climate Hazards, Disasters, and Gender Ramifications*. New York: Routledge.

Ryder, Stacia S. 2017. A Bridge to Challenging Environmental Inequality: Intersectionality, Environmental Justice, and Disaster Vulnerability. *Social Thought & Research* 34(2017) 85-115.

Rydstrom, Helle; Kinnvall, Catarina. 2019. Introduction. I Kinnvall, Catarina; Rydstrom, Helle (red.) *Climate Hazards, Disasters, and Gender Ramifications*. New York: Routledge.

Schipper, Lisa; Pelling, Mark. 2006. Disaster risk, climate change and international development: scope for, and challenges to, integration. *Disasters* 30(1) 19-38.

Singleton, Benedict E; Rask, Nanna; Magnusdottir, Gunnhildur Lily; Kronsell, Annica. 2021. Intersectionality and climate policy-making: The inclusion of social difference by three Swedish government agencies. *Politics and Space* 40(1) 180-200.

Sudmeier-Rieux, K., U. Nehren, S. Sandholz, N. Doswald. 2019. *Disasters and Ecosystems, Resilience in a Changing Climate - Source Book*. Geneva: UNEP and Cologne: TH Köln – University of Applied Sciences.

Wester, Misse; Doma Lama, Phu. 2019. Women as agents of change? Reflections on women in climate adaptation and mitigation in the Global North and the Global South. I Kinnvall, Catarina; Rydstrom, Helle (red.) *Climate Hazards, Disasters, and Gender Ramifications*. New York: Routledge.

Zaidi, R. Zehra; Fordham, Maureen. 2021. The missing half of the Sendai framework: Gender and women in the implementation of global disaster risk reduction policy. *Progress in Disaster Science* 10.

Rapporter

Folkhälsomyndigheten (FHM). 2021. *Så påverkade covid-19-pandemin folkhälsan under 2020*. Solna: Folkhälsomyndigheten.

<https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/378883b7e63547179491433be2ff11f6/sa-paverkade-covid-19-pandemin-folkhalsan-2020.pdf> Hämtad: 2022-11-15.

International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies (IFRC). 2020. *World Disasters Report 2020*. Genève: IFRC.

https://www.ifrc.org/sites/default/files/2021-05/20201116_WorldDisasters_Full.pdf Hämtad: 2022-11-3.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB). 2012. *Strategier och styrande dokument för klimatanpassning och katastrofriskreducering*. Karlstad: MSB

<https://rib.msb.se/filer/pdf/26229.pdf> Hämtad: 2022-11-14.

Nationella expertrådet för klimatanpassning. 2022. *Första rapporten från nationella expertrådet för klimatanpassning*. Stockholm: Nationella expertrådet för klimatanpassning.

https://klimatanpassningsradet.se/polopoly_fs/1.180289!/Rapport%20fr%C3%A5n%20Nationella%20expertr%C3%A5det%20f%C3%B6r%20klimatanpassning%202022.pdf Hämtad: 2022-11-30.

Naturvårdsverket. 2021. *Förslag till strategi för att beakta och integrera jämställdhetsaspekter vid Sveriges genomförande av Parisavtalet*. Stockholm: Naturvårdsverket.

<https://www.naturvardsverket.se/contentassets/4af3e08b3c2a4f3580ce7641e141697a/forslag-strategi-beakta-och-integrera-jamstalldhetsaspekter-vid-veriges-genomforande-av-parisavtalet.pdf> Hämtad: 2022-12-15.

Sveriges Kommuner och Regioner (SKR). 2021. *För ett motståndskraftigt samhälle - Lärdomar under covid-19 synliggör vikten av en god och jämlik hälsa*. Stockholm: SKR.

<https://skr.se/download/18.45167e4317e2b341b24adb2/1642686232429/7585-560-8.pdf>
Hämtad: 2022-11-15.

Webbsidor

Jämställdhetsmyndigheten. 2022. *JÄMSTÄLLDHETSINTEGRERING*.

<https://jamstalldhetsmyndigheten.se/fakta-om-jamstalldhetsintegrering/> Hämtad: 2022-11-4.

Klimatanpassning.se. 2022a. *Om oss*. <https://klimatanpassning.se/om-oss/om-oss-1.156318>
Hämtad: 2022-12-07.

Klimatanpassning.se. 2022b. *Internationellt*.

<https://klimatanpassning.se/vem-gor-vad/det-offentliga-ansvaret/internationellt-1.26940>
Hämtad: 2022-12-20.

Klimatanpassning.se. 2022c. *Klimatanpassning i Sverige – en översikt*.

<https://klimatanpassning.se/vem-gor-vad/overblick-klimatanpassning/klimatanpassning-i-sverige-en-oversikt-1.161178> Hämtad: 2022-12-07.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB). 2022. *Sendairamverket*.

<https://www.msb.se/sv/om-msb/internationella-samarbeten/fn-samarbete/sendairamverket/>
Hämtad: 2022-11-15.

Naturvårdsverket. 2022a. *Vad är Parisavtalet?*
<https://www.naturvardsverket.se/amnesomraden/klimatomställningen/det-globala-klimatarbetet/parisavtalet/vad-ar-parisavtalet/> Hämtad: 2022-12-07.

Naturvårdsverket. 2022b. *Utveckla arbetet med jämställdhetsintegrering.*
<https://www.naturvardsverket.se/om-oss/regeringsuppdrag/slutredovisade-regeringsuppdrag/utveckla-arbetet-med-jamstalldhetsintegrering/> Hämtad: 2022-12-07.

Sveriges riksdag. 2022. *Klimaträttvisa - Motion 2017/18:1141 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V).*
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/klimatrattvisa_H5021141
Hämtad: 2022-12-22.

Riksdagstryck

Motion 2017/18:1141. *Klimaträttvisa.*
<https://data.riksdagen.se/fil/E8835141-9720-47A7-AA03-7FF67F3E2355>
Hämtad: 2022-12-22.

Proposition 2016/17:16. *Godkännande av klimatavtalet från Paris.*
<https://www.regeringen.se/4a75ca/contentassets/618f83b8918f4f34bb1ae06b62aae8f2/godkannande-av-klimatavtalet-fran-paris-prop.-20161716> Hämtad: 2022-12-15.

Proposition 2017/18:163. *Nationell strategi för klimatanpassning.*
https://www.regeringen.se/494483/contentassets/8c1f4fe980ec4fcb8448251acde6bd08/171816300_webb.pdf Hämtad: 2022-12-15.